

Nam si dicitur nobis: Omni tempore solliciti estote omnino ad custodiendam puritatem vestræ conversationis; qui non desperet? Nunc autem monemur, brevi dierum numero omnes aliorum temporum negligentias emendare, : ut vel sic gustemus dulcedinem perfectæ puritatis, et omni deinceps tempore in conversatione nostræ sanctæ hujus Quadragesimæ vestigia clara resplendeant. Conemur ergo, fratres, sanctum hoc tempus tota devotione suscipere, et nunc magis arma spiritualia reparare. Nunc enim generali quodam totius orbis exercitu contra diabolum Salvator congregitur: beati qui sub tali duce strenue militaverint. Toto siquidem anno domestica

regis familia militat, et assidua est in bellorum procinctu [*alias additur lucta*]; semel autem et certo tempore universum imperium generali congregatur exercitu. Felices vos, qui domestici meruistis esse, quibus dicit Apostolus: *Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei* (Ephes. II, 19). Quid igitur facturi sunt qui toto anno pugnare susceperunt, quando et ipsi rudes, et vocantes prius spiritualia arma arripiunt? Utique solito amplius solitæ opus est insistere pugnae, ut magna quædam victoria regi nostro ad gloriam, nobis proveniat ad salutem.

IN PSALMUM XC, QUI HABITAT, SERMONES XVII (23), IN QUADRAGESIMA HABITI.

PRÆFATIO.

1. Considero labores vestros, fratres, non sine magno miserationis affectu. Quæro consolationem quam exhibere possim, et corporalis occurrit; sed ea non prodest quidquam, magis et obesse plurimum potest. Siquidem modica sementis detractio, non modicum messis est detrimentum: et si poenitentia vestra minuatur miseratione crudeli, paulatim gemmis corona vestra privatur. Quid tamen agimus? ubi prophetæ farinula? (IV Reg. IV, 41.) Siquidem mors in olla est; et mortificamini tota die in jeuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum, præter ea quæ intrinsecus sunt contritio cordium, et multitudo tentationum. Mortificamini, sed propter eum qui mortuus est pro vobis. Quod si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio vestra per eum, ut in eo delectetur anima, quæ in aliis, renuit consolari. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quædam consolatio poterit inveniri Nonne enim certum est supra vires humanas, ultra naturam, contra consuetudinem esse quæ sustinetis? Alius igitur portat ista, ille sine dubio, qui secundum Apostolum portat omnia verbo virtutis suæ (Hebr. I, 3). Nonne ex hoc jam suo ipsius gladio inimicus perimitur, et magnitudo tribulationis, de qua tentare solebat, ipsa magis tentationes exsuperat, tanquam certissimum divinæ præsentiae argumentum? Quid enim timendum nobis, si adest qui portat omnia? *Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?* (Psal. XXVI, 1. 1.) *Nam si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es* (Psal. XXII, 4). Quid est quod totam molem terræ sustinet? et universus orbis cui innititur? Nam si est **SSS** aliquid quod sustineat cætera, ipsum a quo sustinetur? Non invenitur nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum (Psal. XXXII, 6).

2. Propterea, ut si vobis in verbo Domini conso-

latio, maxime his diebus, quibus (sicut omnino dignum est) aliquatenus major est labor vester; ut confido, non erit inutile tractare vobiscum aliquid de Scripturis sanctis, quod etiam aliqui vestrum roga-verunt. Unde nobis eligendus est psalmus ipse, de quo tentationis occasionem inimicus assumpsit (24). ut inde confringantur arma maligni, unde sibi usurpare præsumpsit. Propterea nolo vos ignorare, fratres, quoniam manifeste imitatores sunt inimici, quicumque de Scripturis sanctis aliquid non sancte usurpant, et detinent veritatem Dei in mendacio, sicut solent quandoque nonnulli. Cavete hoc, dilectissimi, quia prorsus diabolicum est, et de parte ejus se esse probant qui id faciunt, in suam ipsorum perniciem salutaria scripta pervertere molientes. Sed non modo plus immoror: sufficit, credo, breviter tetigisse. Jam de ipso, quem elegimus, psalmo aliqua præstante Domino disserere et explanare tentemus.

SERMO I.

De versu primo, « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. »

1. Quis sit divini inhabitator adjutorii, per non inhabitante illud melius potest agnosci. Tria siquidem eorum reperies genera: unum non sperantium, aliud desperantium, tertium frustra sperantium. Neque enim habitat in adjutorio Dei, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed confidit in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum. Surdus namque est ad prophetæ vocem dicentis: *Quærite Dominum, dum inveniri potest; invocate eum, dum prope est* (Isa. LV, 6): et sola temporalia quærens, æmulatur in malignantibus, pacem peccatorum videns; et elongatur ab adjutorio Altissimi, quod sibi ad hæc necessarium esse non reputat. Sed quid nobis de his quæ foris sunt judicare? Timeo, fratres, ne forte etiam sit in nobis, qui non habitet in adjutorio Altissimi, sed confidat in virtute sua et in multitudine divitiarum suarum. Forte enim fervorem ha-

tribus primis in unum conjectis. Habiti sunt post annum 1138, infra ex sermone 6.

(24) Quippe verbis psalmi 90 abusus est diabolus tentans Christum, scilicet versu 11.

(23) In codice Vaticano, num. 663, appellatur Liber in psalmum *Qui habitat*, constatque non sermonibus, sed capitibus 18. In quibusdam manuscriptis numerantur sermones duntaxat quindecim,

bet aliquis, potens in vigiliis, in jejuniis, in labore et cæteris hujusmodi, aut etiam multorum (ut sibi videtur) divitias meritorum longo tempore acquisivit; et in his confidens, remissior est in timore Dei, facile jam ad otiositates et curiositates perniciose quadam securitate declinat, murmurat, detrabit, dijudicatque. Qui profecto, si habitaret in adjutorio Dei, attenderet utique sibi et timeret offendere, quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tanto siquidem amplius timere Deum, et magis sollicitus esse debuerat, quanto majore ejus munera jam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, servare aut tenere possumus sine eo. Nunc vero (quod non sine dolore loquimur aut videmus) sunt aliqui qui in conversionis initio satis timorati et solliciti sunt, donec initium aliquod conversationis [alias, conversionis] acceperint; et cum multo magis desiderare debuerant, juxta illud: *Qui edunt me adhuc esurient* (*Eccli. xxiv, 29*); incipiunt sic agere ac si dicant: Utquid ei serviamus ultra, quando jam habemus quod daturus est? O si scires quam parum est quod habes, et hoc ipsum quam cito perdes, si non servaverit ille qui dedit! Hæc enim duo sunt quæ valde sollicitos et subjectos Deo nos reddere possunt, ut non simus de his qui propterea non habitant in adjutorio Altissimi, quia non reputant illud sibi necessarium esse; et hi sunt qui non sperant in Domino.

2. Sunt autem et alii qui et desperant; hi scilicet qui considerantes imbecillitatem propriam, deficiunt **SSO** et obruuntur a pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua, et circa infirmitatem propriam semper intenti, ut omnia quæ patiuntur, cursum enumerare parati sint. Ubi enim intenderis, ingenium valet. In adjutorio autem Dei non habitant, neque noverunt illud, quod nec assurgere valeant, ut aliquando cogitent illud. Sunt autem alii qui sperant quidem in Domino, sed frustra; quia sic de misericordia ejus sibi ipsis blandiuntur, ut a peccatis suis non emendentur. Vana est omnino spes ista, et hæc confundit, eo quod charitas desit. Contra hos propheta: *Maledictus, inquit, qui peccat in spe* (25); et alius: *Beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus* (*Psal. cxlvi, 11*). Dicturus, qui sperant, signanter præmisit, *super timentes eum*. Frustra siquidem sperat, qui contemptu suo gratiam a se repellit, et spem suam prorsus evacuat.

3. Nullus ergo horum trium habitat in adjutorio Altissimi. Primus enim habitat in meritis suis, secundus in pœnis, tertius in vitiis. Immunda habitatio tertii, anxia secundi, stulta et periculosa primi. Quid enim stultius quam habitare in domo vix adhuc inchoata? Consummasse te putas? At cum consummaverit homo, tunc incipit (*Eccli. xviii, 6*). Denique ruinosus est omnino hæc habitatio, et quæ sustentari magis opus habeat et fulciri, quam inhabitari. Nonne vita præsens fragilis est et incerta?

A Simile ergo esse necesse est quidquid fundatur in ipsa. Quis enim super fragile fundamentum stabile credat ædificium? Periculosa habitatio eorum qui in meritis suis sperant; periculosa, quia ruinosus. Eorum vero qui consideratione propriæ infirmitatis desperatione dejiciuntur, habitatio est anxia, et eas in tormentis diximus habitare. Quandiu enim et pœnas sustinent, in quibus nocte et die conteruntur; et eis quoque quas nondum sentiunt, amplius cruciantur, ut non sufficiat diei malitia sua, sed opprimuntur his quoque quæ fortasse nunquam experientur: quæ tormenta, quis infernus intolerabilior potest excogitari? præsertim quia et tanto labore premuntur, et cœlestis panis non sustentantur edulio. Hi sunt qui in adjutorio Altissimi non habitant, quia desperant. Priores autem idcirco non quæ-
B runt, quia nequaquam sibi illud necessarium sentiunt. Extremi vero propterea longe sunt, quia eo modo quærent auxilium Dei, quo obtinere non possunt. Soli enim in adjutorio Altissimi habitant, qui id solum obtinere desiderant, id solum amittere trepidant; sedula circa illud et sollicita cogitatione versantes, quæ est utique pietas cultus Dei. Beatus plane qui sic habitat in adjutorio Altissimi, quia in protectione Dei cœli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quæ sub cœlo sunt, quem Deus cœli protegere et conservare voluerit? Porro sub cœlo sunt quæcunque nocere possunt. Sub cœlo sunt aeræ potestates, sub cœlo præsens sæculum nequam, et caro adversus spiritum concupiscens.

C 4. Optime igitur dictum est: *In protectione Dei cœli commorabitur*; ut nihil eorum quæ sub cœlo sunt timere possit, quisquis protectionem ejus habere meruerit; sive ita dictum sit, ut ad versum sequentem oratio dependeat: *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur, dicit Domino Susceptor meus es tu*; et sit quod dicitur, *in protectione Dei cœli commorabitur*, expositio præcedentis partis: *Qui habitat in adjutorio Altissimi*: aut magis addere videatur, ut non solum adjutorium ad operandum bonum, sed protectionem quoque ad liberandum a malo doceat esse quærendam. At vero diligenter attende quod *in protectione* dicit, non, in præsentia. Angelus in præsentia ejus exultat; ego utinam possim in ejus protectione morari. Ille beatus in præsentia; ego utinam in protectione sim securus. *Dei cœli*, inquit. Licet enim ubique esse non dubitetur, sic tamen in cœlo est, ut ad ejus comparisonem nec esse videatur in terris. **SSO** Propter quod et orantes dicimus: *Pater noster, qui es in cœlis* (*Matth. vi, 9*). Sicut enim anima, cum in toto quoque sit corpore, excellentius tamen et singularius est in capite, in quo sunt omnes sensus (nam in cæteris omnibus membris vix unum exercet solum, scilicet tactum, unde quantum ad eum modum quo in capite est, cætera membra videtur quodammodo non tam inhabitare quam regere); ita si

(25) Incertum quis iste propheta; nisi sit Jeremias, qui simile habet in cap. xvii, 8.

præsentiam illam [alias, illius] cogitemus, qua beati angeli perfruuntur, videri possumus vix aliquam Dei protectionem et nomen habere. Felix tamen anima, quæ vel hanc protectionem meretur. *Dicet enim Domino: Susceptor meus es tu.* Verum id quidem sermoni alteri reservemus.

SERMO II.

De versu secundo, « Dicet Domino: Susceptor meus es tu, » etc.

1. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*, ait Propheta, *dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum; Deus meus, sperabo in eum.* Dicet in gratiarum actione, confitens Domino et misericordiae ejus super duplici adjutorio ejus. Omnis enim qui adhuc in adjutorio habitat, non in regno, et frequenter opus habet fugere, et interdum cadit. Fugere, inquam, dum in hoc corpore sumus, a facie tentationis persequentis oportet. Quod si minus celeriter fugimus, aliquando (ut assolet) impellimur et evertimur, sed Dominus suscipit nos. Ipse itaque refugium est, ut venientem cum stercoribus hominum pigrorum lapidatorem impigri fugiamus, et evadere possimus fœdam nimis lapidationem (*Eccli. xxii, 1*). Ipse quoque susceptor est, ut etiam, cum ceciderimus, non collidamur, quoniam supponit manum suam. Cum ergo tentationis impetum sentimus in cogitatione, statim fugiamus ad ipsum, et humiliter postulemus auxilium. Quod si forte præoccupaverit nos, ut sit aliquando, cum tardius quam oporteat ad eum confugimus; solliciti simus ut suscipiat nos manus Domini. Homines enim aliquando cadere necesse est, dum in hoc sæculo detinentur; sed alii colliduntur, alii non, quia Deus supponit manum suam. Sed quomodo eos discernere poterimus, ut segregemus juxta Domini exemplum agnos ab hædiis, justos ab injustis? (*Matth. xxv, 32.*) Nam et justus septies in die cadit (*Prov. xxiv, 16*).

2. Verum hoc interest inter eorum casus, quod justus suscipitur a Domino, ideoque resurgit fortior: injustus autem cum ceciderit, non adjiciet ultra ut resurgat; imo vero aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excusat quod fecit, et hic est pudor adducens peccatum; aut fit ei frons meretricis, et jam nec Deum timet, nec hominem reveretur, sed prædicat peccatum suum sicut Sodoma. Justus vero super manum Domini cadit, et miro quodam modo etiam ipsum ei peccatum in justitia cooperatur. Scimus enim, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (*Rom. viii, 28*). Nonne cooperatur nobis ille casus in bonum, unde et humiliores efficimur, et cautiores? Nonne Dominus cadentem illum suscipit, qui ab humilitate suscipitur? *Impulsus eversus sum ut caderem*, ait Propheta: sed nihil proficit qui impulit me, quoniam *Dominus suscepit me* (*Psal. cxvii, 13*). Sic ergo dicet fidelis anima Domino: *Susceptor meus es tu.* Possunt omnia dicere: Creator meus es tu; possunt et animalia dicere: Pastor meus es tu; possunt omnes homines dicere: Redemptor meus es tu.

A At vero *Susceptor meus es tu*, is tantum dicere potest qui habitat in adjutorio Altissimi. Unde et addidit: *Et Deus meus.* Car non, Deus noster? Quia in creatione, in redemptione, cæterisque communibus beneficiis est Deus omnium; sed in tentationibus suis tanquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, et eripere fugientem, **SS** ut videri possit relictis omnibus aliis ei soli operam dare.

3. Propterea expedit omni animæ Deum semper attendere tanquam proprium, non modo adjutorem, sed etiam inspectorem. Quando [Alias, quomodo] enim negligens poterit fieri, qui intuentem se Deum nunquam desinit intueri? Aut quomodo non quasi proprium illum habere videtur, qui sic eum super se videt intentum, ut omnia interiora ejus et exteriora omni hora considerare non cesset; omnesque non solum actus, sed etiam ipsos subtilissimos animæ motus perscrutetur atque dijudicet? Hic igitur non immerito dicere potest: *Deus meus, sperabo in eum.* Et attende quod non dixerit: *Speravi*, aut, *spero*; sed, *sperabo*. Hoc, inquit, est votum meum, hoc propositum meum, hæc intentio cordis mei. Reposita est hæc spes mea in sinu meo, et in hac perseverabo. *Sperabo in eum.* Non desperabo, nec frustra sperabo, quia maledictus qui peccat in spe, et nihilominus qui peccat in desperatione; sed nec esse volo de his qui non sperant in Domino. *Sperabo*, inquit, *in eum.* Sed jam dic nobis quo fructu, qua mercede, quo lucro? *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.* Sane laqueum hunc et hoc verbum in diem alterum, et sermonem si placet, alterum differamus.

SERMO III.

De versu tertio, « Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero. »

1. Ego utique, fratres, in hoc verbo magna mei ipsius pietate compungor, et valde misereor animæ meæ. *Ipse liberavit me de laqueo venantium.* Ergone bestiae sumus nos? Bestiæ prorsus. *Homo enim cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* (*Psal. xlviii, 13*). Bestiæ profecto sunt homines, oves errantes non habentes pastorem. Quid superbia, o homo? quid te sciolum jactas? Vide quia bestia factus es, cui venandæ laquei præparantur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores utique pessimi et nequissimi, calidissimi et crudelissimi. Venatores, qui cornu non sonant, ut non audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutissimi nequitia et versutia diabolicæ fraudis: ita ut sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparisonem sit quilibet astutissimus hominum, præter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum (*II Cor. ii, 11*), quibus in Dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum. Obsecro vos, novellæ plantationes Dei, vos qui ~~memem~~ exercitatos habetis

sensus ad discretionem boni et mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro; ne vos, tanquam rudes adhuc, versutus ille venator decipiat. Nam silvestribus illis et omnino bestialibus bestiis (sæculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, utpote quos facile capiendos esse non dubitat. Vobis autem, qui tanquam prudentiores cervi serpentes necatis (26), et desideratis ad fontem vivum, subtiliores occultat laqueos, et callidiora fraudis suæ argumenta conquirunt. Unde, obsecro vos, humiliamini sub potenti manu Dei pastoris vestri, et aquiescite eorum consiliis, qui melius norunt venatoris illius versutias, edocti diuturno longi temporis exercitio, et creris experimentis, tam in se, quam in multis.

1. Sed ecce quia jam venatores et bestias novimus; quisnam sit laqueus iste quærendum est. Nolo ego adinvenire ex me, nec dubium aliquid tradere vobis. Ostendat nobis Apostolus laqueum istum: ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis, inquam beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli, a quo se liberatam fidelis anima congratulatur. *Qui volunt, inquit, divites fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationes, et in laqueum diaboli* (Tim. vi, 9) Ergone laqueus diaboli, divitiæ sunt hujus sæculi? Heu quam paucos ~~§§§~~ invenimus, qui ab hoc laqueo liberari exsultent! quam multos, qui dolent quod parum sibi videntur irretiti; et adhuc quantum possunt, ipsi se involvere et intricare laborant! Vos qui reliquistis omnia, et secuti estis non habentem ubi caput suum reclinaret, Filium hominis (Luc. ix, 58), exsultate, et dicite: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium*. Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, et ex ipsis medullis cordis gratias ei agite, dicentes: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium*. Et ut noveritis quam magnum sit beneficium hoc, et sciatis quæ a Deo donata sunt vobis, audite quod sequitur: *Et a verbo aspero*. O homo, vel magis bestia, laqueum non timebas? Time vel malleum. *A verbo*, inquit, *aspero*. Quod est hoc verbum, nisi illud insatiabilis gehennæ: *Affer, affer, percutere, dilacera, cito interfice, velociter spolia detrahe*? Quod est verbum asperum, nisi, *tollatur impius ne videat gloriam Dei*? (Isai xxvi, 10.) Quomodo exsultant venatores capta bestia, et clamant: *Tolle, tolle, inflige verubus, infer prunis, et male bullientibus impone lebetibus*? Verbum asperum fuit, quod protulit domus exasperans, populus Judæorum: *Tolle, tolle, crucifige eum* (Joan. xix, 15). Quam horribile verbum, quam asperum, quam crudele! Vere dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. Hoc verbum asperum tu sustinuisti, Domine. Cur, nisi ut nos liberares a verbo aspero? Sit jam pietatis tuæ, ut non sustineamus nos, quod tu dignatus es sustinere pro nobis.

3. Respondent homines sæculares, cum eis suis (26) Vide S. Augustinum, Enarr. in psal. 41.

A demus agere poenitentiam, et dicunt: *Durus est hic sermo*. Nempe hoc est quod in Evangelio legimus. Loquebatur de poenitentia ipsa Dominus, sed in figura, tanquam his quibus non erat datum nosse mysterium regni Dei. Cumque audirent dicentem: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem*, dixerunt: *Durus est hic sermo, et abierunt retrorsum* (Joan. vi, 61). Quid autem est manducare ejus carnem, et bibere sanguinem, nisi communicare passionibus ejus, et eam conversationem imitari, quam gessit in carne? Unde et hoc designat illibatum illud altaris sacramentum, ubi Dominicum corpus accipimus: ut sicut videtur illa panis forma in nos intrare; sic noverimus per eam quam in terris habuit conversationem, ipsum intrare in nos, ad habitandum per fidem in cordibus nostris. Cum enim justitia ingreditur, ille ingreditur qui factus est nobis a Deo Patre justitia. Sed et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo (I Joan. iv, 16). Sed tamen adhuc multi nobis dicunt: *Durus est hic sermo*. Ergone durum est momentaneum hoc et leve tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis? Durum est brevissimo et levissimo labore cruciatus illos et tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus sufficiat cogitare? Durum vobis videtur cum dicitur: *Agite poenitentiam*? (Matth. iii, 2.) Erratis; sed audituri estis aliquando verbum asperum, sermonem durum, auditionem malam: *Ite, maledicti, in ignem æternum*.

C Ita dico vobis, hoc timeate, hoc durum reputate: et invenietis quia jugum Domini suave est, et onus ejus leve. Si in se ipso suave illud credere necdum potestis, vel hoc non ignoratis, quoniam hujus comparatione suavissimum est.

4. Vos autem, fratres mei, vos pennati, ante quorum oculos frustra jacitur rete; vos qui divitias hujus sæculi penitus reliquistis, quid timeatis a verbo aspero, quando jam liberati estis a laqueo? Felix tu Idithum, pro quo psalmi quidam inscripti sunt (Psal. xxxviii, lxi, lxxvi), qui transilisti laqueum, ut omnino longe fieres a verbo aspero. Quibus enim dicitur: *Ite, maledicti, in ignem æternum; Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare* (Matth. xxv, 41, 42); quibus, inquam, dicitur, nisi his qui substantiam hujus mundi habuere? Nunquid non valde exhilarantur ad verbum hoc corda vestra, et spirituali jucunditate replentur? Nunquid non pretiosorem ducitis paupertatem vestram thesauris sæculi? siquidem ipsa est quæ liberat vos a verbo aspero. Quomodo namque a nobis ~~§§§~~ exigit Deus, quod pro ipsius amore relictum est? Et tamen etiam hoc facitis, et de labore manuum vestrarum Christus alitur et vestitur, ut nihil desit. Agite ergo gratias, exsultate et dicite: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero*. Exsultate, inquam, sed adhuc interim cum tremore. Lætos vos esse volo, sed nondum securos; gaudentes in Spiritu

sancto, sed tamen paventes adhuc, et caventes a recidivo.

5. Quid enim vobis ultra pavendum est? Unum utique, idque gravissimum, peccatum Judæ, peccatum apostasiæ. Bene enim factum est, ut pennas acciperetis sicut columbæ, et volaretis ad requiescendum. Nam in terra non erat requies, sed labor, et dolor, et afflictio spiritus. Quid ergo timendum est sic volanti, nisi ne forte cadaver vel simile aliquid in terra videat, cujus desiderio tractus videatur a venatoribus illis pessimis, et præparatis laqueis capiatur, et sint novissima hominis illius pejora prioribus? Hoc, inquam, omnino timendum est, ne quis aut corde solo, aut etiam corpore ad vomitum revertatur. Legimus enim de filiis Israel, quia corde redierunt in Ægyptum (*Num. xiv, 3*). Nam corpore reverti, clausum post eorum talos Rubrum mare prohibebat. Hoc est quod vehementer singulis quibusque timendum est, ne quando forte eatenus Deum offendant, ut manifeste abjiciantur et evomantur ab eo: aut si pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse paulatim ingerat apostasiam cordis; ut videlicet sub habitu religionis cor sæculare gerant, et quidquid sæcularis consolationis invenire potuerint, amplectantur. Neque enim sumus nos Apostolo sanctiores, qui tamen verebatur ne forte, cum aliis prædicasset, ipse reprobis efficeretur (*I Cor. ix, 27*). Sed id tamdiu timendum est donec laqueus contritus sit, donec corpus istud anima deposuerit. Nam et ipsum corpus laqueus quidam est: unde et oculus legitur animam deprædari (*Thren. iii, 51*). Minime ergo decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum: imo vero bonum est magis habitare in adjutorio Altissimi, ut per eum possit laqueus evitari.

SERMO IV.

De versu quarto. « Scapulis suis obumbrabit tibi, » etc.

1. Confitenti humiliter, et devote gratias referenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis invenitur in modico, jure constituetur super multa? sicut e contrario accipiendis indignus est qui fuerit de acceptis ingratus. Itaque devotæ illi gratiarum actioni respondet Spiritus: Non id solum, inquiens, faciet, sed et *scapulis suis obumbrabit tibi*. Credo in his scapulis geminam Dei promissionem intelligendam, vitæ scilicet ejus quæ nunc est, pariter et futuræ. Si enim solum promitteret regnum, et in itinere deesset viaticum, omnino conquererentur homines, et responderent: Magnum quidem est quod promittitur, sed perveniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui post hoc sæculum vitam promisit æternam, ipse dandum etiam in hoc sæculo centuplum providentissima pietate promisit (*Matth. xix, 29*). Quid jam excusationis habes, o homo? Profecto obstructum est os loquentium iniqua. Quid plus afferet inimicus ad tentandum, nisi quia longa futura est vita tua? Et si grandis tibi restat via, cur

hoc timeas, cui fortis cibus datur, ne deficere possis in via? Eliæ utique cibus allatus est ab angelo, quo nullus in humana consuetudine vilior invenitur, scilicet panis et aqua: tanta tamen in eo fortitudo collata est, ut quadraginta diebus ambulans non fatigaretur nec esuriret (*III Reg. xix, 5-8*). Vis tibi hunc cibum ab Angelis ministrari? Mirum valde, si non vis.

2. Quod si cibem hunc desideras, et angelica ministeria non superba, sed humili magis ambitione requiris; audi quomodo scriptum sit de Domino, quia tentante diabolo, et suadente ut de lapidibus faceret ~~834~~ panem, restitit, et dixit: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Deinde tentationibus superatis, et tentatore fugato, accesserunt angeli, et ministrabant ei (*Matth. iv, 3-11*). Et tu ergo, si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes sæculi et tentationibus resiste diaboli. Renuat consolari anima tua in aliis, si vis in Dei memoria delectari. Cum esuris, currere suadet ad panem: at tu potius audi dicentem, *Non in solo pane vivit homo*. Cur enim tanta varietate distraheris, ut modo cibum, modo potum, modo vestem aut lectum, nisi pro sola corporis necessaria sustentatione requiras, qui in uno, id est in verbo Dei, potes hæc omnia invenire? Manna enim est, omnem saporem habens, et odoris delectationem; requies est vera et sincera, suavis et salubris jucunda et sancta.

3. Hæc est promissio vitæ præsentis. Nam promissionem futuræ quis explicet? Si expectatio justorum lætitia (*Prov. x, 28*), et tanta lætitia ut omne quod desideratur in sæculo non valeat ei comparari; ipsum quod expectatur, quid erit? Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te (*Isai. lxiv, 4*). Sub his itaque scapulis quatuor nobis beneficia conferuntur. Sub his enim abscondimur: sub his ab incursu [*alias* occursu] accipitrum et milvorum protegimur, quæ sunt aeræe potestates: sub his umbraculum salubre refrigerat nos, et repellit nimium solis fervorem: sub his quoque alimur et fovemur. Ait enim Propheta in alio psalmo: *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum* (*Psalm. xxvi, 5*): id est, dum adhuc dies mali sunt, et in terra aliena sumus, quæ data est in manus impij, in qua non est regnum pacis, nec Deus pacis regnat in ea. Nam si regnat, quid est quod orantes dicimus: *Adveniat regnum tuum?* (*Matth. vi, 10*.) Necesse igitur est abscondere interim, si quid habemus boni; quoniam thesaurum regni cælorum, qui invenit homo, abscondit (*Matth. xiii, 44*). Propter quod etiam corporaliter in claustris et in silvis abscondimur. Et si scire vultis quantum in hac absconsione lucratur, credo nullum hic esse qui, si quartam partem eorum quæ facit, in sæculo actitaret, non adoraretur ut sanctus, reputaretur ut angelus: nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur et increpatur. Parumne hoc lucrum ducitis, quod non reputamini sancti

antequam sitis? An non timetis ne forte vili mercede hic recepta, in futuro mercedem non habeatis? Necessaria est ergo hæc absconsio non solum ante oculos aliorum, sed etiam multo magis ante te ipsum. Hoc enim habet Dominica illa sententia: *Cum feceritis omnia quæ præcipiuntur vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus* (Luc, xvii, 10). Væ enim nobis si non fecissemus! Et hæc est utique magna virtus et summa securitas, quando et pie vivis; et tamen plus attendis quæ desunt tibi, quam quæ obtinuisse videris, oblitus quæ retro sunt, et extendens te in anteriora. Hæc igitur est absconsio, quam sub scapulis Domini præstari dixeramus; qualis forsitan absconsio fuit vel obumbratio quæ Mariæ facta est a Spiritu sancto ad eelandum videlicet tam incomprehensibile sacramentum.

4. De protectione quoque idem iste propheta ait: *Obumbrasti super caput meum in die belli* (Psal. cxxxix, 8). Sicut enim videns venientem accipitrem mater expandit alas suas, ut pulli subeant, et habeant tutum refugium: sic nobis parata, et quodammodo dilatato sinu extensa est summa illa et ineffabilis pietas Domini nostri. Unde et supra dixit *Quoniam refugium meum es tu*. Jam vero sub ipsis quoque scapulis et umbraculum salubre, et protectionem habemus. Sicut enim iste corporeus sol, licet bonus sit et valde necessarius, tamen et fervor ejus si temperatus non fuerit, infirmo capiti, et splendor infirmis oculis nocet, nec est solis culpa, sed infirmitatis: sic etiam Sol justitiæ est. Unde et dicitur: *Noli nimium justus esse* (Eccl. vii, 17). Non quod justitia bona non sit; sed quia, dum adhuc infirmi sumus, oportet ipsa bona gratia temperari, ne forte elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Quid enim est quod incessanter orantes et supplicantes non possumus **§§§** ad eam, quam desideramus, gratiæ abundantiam pervenire? Putatis quia avarus aut inops factus est Deus, impotens aut inexorabilis? Absit hoc, prorsus absit! sed ipse cognovit figmentum nostrum, et scapulis suis obumbrat nobis. Non tamen a petitione propterea cessandum est: quia etsi non dat ad satietatem, dat tamen ad sustentationem: etsi cavet nobis a fervore nimio, tamen fovet nos tanquam mater calore suo. Hoc est enim quartum quod diximus sub scapulis ejus nobis præstari, ut tanquam pulli calore materni corporis foveamur, ne foris vagantes moriamur, refrigerante nimirum charitate; quæ non diffunditur in nobis nisi per Spiritum qui datur nobis. Sub his igitur pennis ejus securus sperabis, ut videlicet de exhibitione præsentium munerum firma sit expectatio futurorum.

SERMO V.

De versu quinto, «Scuto circumdabit te veritas ejus.»

1. *Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem* (Marc, xiv, 38.) Et quis hoc dixerit, scitis, et tempus scitis: Domini enim est verbum istud instante jam passione sua. Et attendite quoniam ipse quidem

A erat passurus, et non discipuli: nec tamen pro se dicebat orandum, sed pro illis. Unde ad Petrum ait: *Ecce Satanas expetivit vos ut cribaret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (Luc, xxii, 31, 32). Si tantum illos oportebat timere in passione Domini, quantum nobis timendum est, fratres, in passione nostra? Vigilate proinde et orate, ut non intretis in tentationem, quoniam undique circumdati estis tentationibus. Unde et legistis quia *tentatio est vita hominis super terram* (Job, vii, 1). Itaque si tot tentationibus plena est vita nostra, ut non immerito tota ipsa tentatio debeat appellari; pervigili circumspectione opus est et oratione, ne inducamur in eam: unde est et illud in oratione **B** Dominica, *Et ne nos inducas in tentationem*. Quia ergo undique sic circumdatus es tentationibus, scuto circumdabit te veritas ejus, ut, quemadmodum undique bella, ita undique sint et præsidia. In quo et omnino illud manifestum est, spirituale scutum esse oportere quod circumdare potest. Veritas autem circumdat, quia verax qui promittit, et sic exhibet ut promittit. *Fidelis Deus*, ait Apostolus, *qui non patietur vos tentari supra id quod potestis*. (I Cor. i, 13.)

2. Non incongrue sane scuto comparatur gratia divinæ protectionis, quod in superiori parte amplum et latum est, ut caput humerosque custodiat; in inferiori vero strictius, ut minus oneret, maxime quod graciliores sint tibiæ, nec tam facile vulnerentur, sed nec adeo periculosum sit illis in partibus vulnerari. Sic omnino sic militibus suis Christus ad inferiora tuenda, id est carnem, magnam, ut ita dixerim, strictitatem atque penuriam rerum temporalium donat; nec vult eos illarum multitudine prægravari, sed ut victum et vestitum habentes, quemadmodum, ait Apostolus, his contenti simus (I Tim. x, 13); in superioribus vero ampliorem latitudinem, et abundantiam gratiæ spiritualis. Sic enim habes: *Primum querite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis* (Matth. vi, 33). De victu utique dixit et vestitu, unde dixerat sollicitos esse non debere. Nam et hæc ipsa Pater noster cœlestis benignissima pietate ministrat, ob duplicem scilicet causam: ne vel omnino crederemus infensum, si ista negaret, et sic desperaremus; vel illorum nimia sollicitudo, spiritualis exercitii fieret detrimentum. Sine his enim neque vivere, neque Deo servire est. Cæterum quanto strictius, tanto melius.

3. Itaque *scuto circumdabit te veritas ejus; non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemonio meridiano*. Hæ sunt quatuor tentationes, quibus undique circumdati, necesse habemus circumdari etiam scuto Domini ut sit nobis a dextris et a sinistris, ante et retro. **§§§** Hoc enim præmonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, ut cui forte tollitur aliqua, alteram securus expectet: aut forte non securus, sed pavidus magis: et

sic petat ab ea liberari, ut nunquam sibi in corpore mortis hujus libertatem perfectam seu requiem audeat polliceri. Qua in re consideranda est nobis tam benigna erga nos divinæ pietatis dispensatio, ut quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne forte periculosiores occurrant: ab aliquibus vero citius liberet, ut possimus in aliis, quas nobis utiliores fore prævidet, exerceri. Verum considerandum nobis est, sed non modo, quæ sint istæ quatuor quas hic ponit. Credo enim quod et hoc ordine, quo hic numerantur, contra eos qui convertuntur insurgunt, et velut principes sunt omnium tentationum.

SERMO VI.

De altera parte versus quinti, « Non timebis a timore nocturno: » et de versu sexto, « A sagitta volante in die, » etc.

1. Solet in divinis Scripturis adversitas designari per noctem; et scimus quia adversus eos qui convertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consuevit. Caro enim, hactenus indomita, castigari et in servitutem redigi nequaquam æquanimitè patitur; sed adhuc memor recens perditæ libertatis, acrius concupiscit adversus spiritum, maximeque in his pœnis in quibus estis vos quotidie morientes, imo vero morte afflecti tota die, quæ et supra vires sunt, et ultra naturam, et contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum si turbant ista, maxime eos qui necdum consueverunt, necdum satis in promptu habent recurrere ad orationem, refugere ad meditationes sanctas, ut sic releveretur diei pondus et æstus? Necessarium plane nobis inter ipsa nostræ conversionis initia scutum Domini, ut non timeamus a timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum a timore nocturno, et non dicitur a nocte; quia non ipsa afflictio tentatio est, sed magis timor ipsius. Nam et omnes laboramus, cum tamen non omnes inde tentemur: et qui tentantur, multa magis timore futuræ pœnæ, quam præsentis dolore læduntur.

2. Quia ergo timor ipse tentatio est, congrue dictum est ei qui circumdatur scuto Domini, quod a tentatione hac non timebit. Forte impugnabitur, forte tentabitur, forte timebit noctem, sed non ei timor iste nocebit: magis autem si non fuerit dominatus, tunc immaculatus erit, et emundabitur, sicut scriptum est, quia terribi purgabuntur (*Job xli, 16*). Caminus est timor iste; sed ut examinet, non exurat, veritas facit. Nocturnus plane et tenebrosus timor; sed facile hunc radius veritatis exsuperat. Ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata quæ fecimus; ut, quemadmodum de se propheta ait, etiam nos in flagella parati simus, annuntiantes iniquitatem nostram, et cogitantes pro peccato nostro (*Psal. xxxvii, 18, 19*), nunc vero æterna supplicia quæ meruimus, ut in eorum comparatione quæ evadimus, universa quæ patimur delicias reputemus: nunc quoque cœlestia præmia ad quæ tendimus, crebro videlicet memorantes quoniam non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriæ quæ re-

velabitur in nobis (*Rom. viii, 18*): nunc etiam ea quæ pro nobis pertulit Christus, ut crebro considerantes quanta sustinuit illa majestas pro inutilibus servis, erubescamus non sustinere vel parva pro nobis.

3. Sed fortasse prævaluit veritas, præsertim tam multiplex et usquequaque circumdans, non repellere modo, sed etiam expellere penitus hunc timorem. Nox præcessit: ut filius lucis et diei honeste ambulans, time sagittam. Leviter volat, leviter penetrat: sed dico tibi, non leve infligit vulnus, cito interficit. Nimirum sagitta hæc vana gloria est: non est unde hæc impugnet pusillanimes et remissos. Qui ferventiores esse videntur, ipsi paveant, ipsi sibi caveant in hac parte: nihilominus adhuc solliciti non deserrere scutum **337** inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec sane huic opponenda sagittæ secreta illa et quodammodo intima veritatis exigimus: semetipsam noverit anima, de se teneat veritatem. Difficile prorsus, ni fallor, homo verbis laudantium hominem in vita sua abduci poterit altum sapere, si se intus ad lucem veritatis sollicita consideratione discutiat. Nonne enim si propriam cogitat conditionem, dicturus est sibi: *Quid superbis, terra et cinis?* (*Eccli. x, 9*.) Nonne si propriam consideret corruptionem, fateatur necesse est quoniam non est in eo bonum? Sed et si forte aliquid habere videtur, non inveniet, puto, quid respondeat Apostolo dicenti; *Quid habes quod non accepisti?* (*I Cor. iv, 7*.) et alibi: *Qui stat, videat ne cadat* (*I Cor. ix, 12*). Postremo si fideliter computet, facile illi erit advertere quod nec cum decem millibus possit occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se, et omnes justitias suas tanquam pannum menstruatæ reputari.

4. Eadem quoque veritas et eis nihilominus opponenda est tentationibus quæ sequuntur. Nec enim vel sic desistit hostis antiquus, sed ad callidiora forte convertitur argumenta. Firmam probavit utroque latere turrim: non est quod vel a sinistris pusillanimitate timoris, vel a dextris eam humanis concutere laudibus, in utraque jam molitione frustratus, attentet. Sed si viribus, inquit, dejicere nequeo, forte decipere possum alicujus ingenio proditoris. Quis, putas, erit hic proditor? Plane cupiditas, radix iniquitatis: ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tineæ sanctitatis, excæcatrice cordium, ex remediis morbos creans, generans, ex medicina languorem. Contempsit vanam gloriam, ait, quoniam vana est: forte solidius aliquid affectaret, forte honores, forte divitias. Quantos hoc negotium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spoliatus nuptiali, et virtutum exercitia fructu pietatis evacuans? quantos pestis hæc nequiter supplantatos turpiter quoque dejecit, ut cæteri quique, quos latuit occultus effossor, subitam expavescerent ad ruinam? Quid vero hunc fovet vermem aliud

quam mentis alienatio, et oblivio veritatis? aut quid nisi veritas hunc prodendum vestigat proditorem, et negotium arguit tenebrarum? Nimirum hæc est quæ dicit: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, se autem perdat, et detrimentum sui faciat?* (*Math. xvi, 26.*) et item: *Potentes, ait, potenter tormenta patientur* (*Sap. vi, 7.*) Hæc est quæ sedula suggestionem reducit in mentem, quam sit in ambitu frivola consolatio, grave iudicium, usus brevis, finis ignotus.

5. Hucusque tentationes Domini: quartam inimicus non præsumpsit afferre (17). Illa enim de ignorantia est: nec dubitabat sapientissimum, qui sic moderabatur responsiones suas, ut in nullo unquam posset deprehendere quod quærebat. Prima siquidem tentatione esurienti suadebat de lapidibus panem facere: sed ille nec posse, nec non posse respondens, cibum alium prætendit, dicens: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Secunda vero tentatione præcipitium suadebat, promittens quia non læderetur si Filius Dei esset; et sic videns omnis civitas laudaret eum et magnificaret: et nec esse se, nec non esse respondit. Tertia de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit, si cadens adoraret eum (*Matth. iv, 3-9*). Videsne quod ambitionis via adoratio diaboli sit, qua videlicet ad honores et gloriam mundi perveniendum suis ille adoratoribus pollicetur? Quarta, ut dixi, tentatione apud eum abstinuit, cuius nimirum tantam esset expertus prudentiam ex responsis.

6. Quid utem adversus alios faciat, quos videt omnimodo diligere justitiam, et odisse iniquitatem? Quid nisi ut iniquitatem palliet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni noverit amatores, malum eis sub specie boni non mediocris, sed perfecti persuadere conatur; ut cito consentiat qui magnopere diligit bonum, et facile qui currit, incurrat. Hoc est igitur dæmonium non modo diurnum, sed etiam meridianum. An non hoc timuit Maria, quando ad novam angeli salutationem expavit? (*Luc. i, 29.*) An non insinuabat Apostolus, cum diceret: *Non enim ignoramus cogitationes ejus?* (*II Cor. ii, 11.*) Ipse enim angelus satanæ transfigurat se in angelum lucis (*II Cor. xi, 14*). An non denique hoc ipsum metuebant discipuli, quando videntes Dominum super mare ambulante, clamabant putantes phantasma esse? Et vide quam bene congruit, quod quarta vigilia noctis fuisse dicitur (*Matth. xvi, 26, 25*), quando contra tentationem quartam vigilasse discipuli perhibentur. Nec vero in re manifestissima nostro arbitror opus esse eloquio, quod videlicet sola sit veritas, quæ palliatam detegit falsitatem.

7. Quatuor has tentationes etiam in generali statu

(27) Quartam tamen affert infra, sermone 14, num. 4.

(28) Horstius addit, *abbatis aliisque dignitatibus.* Sed hæc verba desunt in aliis editis et in scriptis.

A Ecclesiæ haud difficile diligens considerator inveniet. Nonne enim timor nocturnus exercebat novellam adhuc Ecclesiæ plantationem, quando omnis qui occideret servos Dei arbitrabatur obsequium se præstare Deo? Demum persecutione cessante et die reddita, turbavit eam gravius et afflixit sagitta volans, quando exierunt aliqui de Ecclesia inflati spiritu carnissuæ, inanis et volatilis gloriæ cupidi: et volentes sibi facere nomen, linguas suas magnificando, diversa et perversa dogmata fabricaverunt. At nunc quidem pax a paganis, pax ab hæreticis, sed non est pax a falsis filiis. Multiplicasti gentem, Domine Jesu, sed non magnificasti lætitiā, quoniam multi sunt vocati, pauci vero electi. Omnes christiani, et omnes fere quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi. Ipsa quoque ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum et tenebrarum negotium transiere: nec in his salus animarum, sed lux quæritur divitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrant, psalmos decantant. Pro episcopatibus et archidiaconatibus (28) impudenter hodie decertatur, ut ecclesiarum redditus in superfluitatis et vanitatis usus dissipentur. Superest jam ut reveletur homo peccati filius perditionis, dæmonium non modo diurnum, sed et meridianum; quod non solum transfigurat in angelum lucis, sed extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur (*II Thess. ii, 4*). Nimirum insidiatur crudelius calcaneo matris Ecclesiæ, a qua dolet caput suum esse contritum. Hic plane gravissimus erit incursus; sed ad hoc quoque Ecclesiam electorum Veritas liberabit, propter eos brevians dies (*Matth. xxiv, 22*), et dæmonium meridianum destruens illustratione adventus sui. Et hæc quidem dicta sint de tentationibus istis: nam et in sermone quodam super Cantica canticorum memini me super his tractasse similiter (29), cum meridiani hujus dæmonii mentio incidisset, ex occasione scilicet meridiani accubitus sponsi, quem sibi sponsa petierat indicari.

SERMO VII.

De versu septimo, « Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. »

D 1. In spe vivimus, fratres, nec deficimus in tribulatione præsentī, quod in expectatione simus indefectibilium gaudiorum. Neque enim vana nobis hæc expectatio, aut dubia spes videtur, innixa nimirum æternæ promissionibus veritatis. Deinde etiam ex perceptione præsentium munerum firma est expectatio futurorum, et præsentis gratiæ virtus nimis credibiliter attestatur felicitatem promissæ gloriæ sine dubio secuturam. Nempe Dominus virtutum ipse est rex gloriæ: et in hymno quoque eundem votis vocamus [*alias, cantamus*] Patrem pe-

(29) Nempe in sermone 33 in Cantica. Unde patet hos sermones sub annum 1140 fuisse habitos: siquidem sermo 33 in Cantica post annum 1138 pronuntiatus est.

rennis gloriæ, Patrem potentis gratiæ (*Brev. feria 2, ad Laudes.*); cui et in psalmo canimus: *Quia misericordiam et 839 veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus (Psal. LXXXIII, 12).* Viriliter ergo sustineat in hoc sæculo pietas colluctationem, et persecutionem quamlibet æquanimiter patiat. Quidni tolleret omnia, quæ ad omnia valet, promissionem habens ejus vitæ, quæ nunc est, et futuræ? Repugnet fortiter impugnanti: quia et repugnanti propugnator aderit indefessus, et triumphanti non deerit largissimus remunerator. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus.*

2. Necessaria plane insuperabilis protectio veritatis non modo interim in carne degenti, sed et postmodum exeunti: et nunc quidem ob periculosos conflictus, tunc vero ob monstruosos occursus spirituum malignorum. Nempe et sanctissimam illam gloriosi Martini animam voluit pars inimica nocere, et cruenta bestia sciens quod modicum jam tempus haberet, tota profecto insania malitiæ infatigabilis non est verita prope assistere ei quoque in quo nihil habebat. Imo vero ad ipsum etiam Regem gloriæ accedere impudentissima temeritas illa præsumpsit, sicut ipse testatur: *Venitenim princeps mundi hujus, et in me non invenit quidquam (Joan. XIV, 30).* Felix anima, quæ sic interim tentationum jacula scuto veritatis repulerit, ut nil prorsus venenatum in se coalescere passa, omnino non confundatur cum loquatur inimicis suis in porta. Nihil in me, funeste [*alias, funestum*], reperies. Felix quem sic circumdat clypeus veritatis, ut introitum quoque et exitum ejus custodiat: exitum utique ab hac vita, et introitum in futuram, quo videlicet nec molitur a tergo, nec a facie mali quidpiam inimicus attentet. Siquidem omnino opus erit illic custode, opus erit duce fideli, opus erit consolatore magno propter horribiles illas visiones; non minus quam hic adjutore et propugnatore contra invisibiles tentatores.

3. Glorificate itaque, dilectissimi, et portate interim Christum in corpore vestro, onus delectabile, suave pondus, sarcinam salutarem; etiamsi premere aliquando forte videtur; etiamsi interdum latera tundit, et flagellat recalcitrantem; etiamsi quandoque in camo et freno maxillas constringit et coercet; omnino feliciter. Esto ut jumentum, qui Salvatorem portas; sed non penitus ut jumentum. *Homo, inquit, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis (Psal. XLVIII, 13).* Quid enim tantopere vel plangit Propheta, vel arguit in homine similitudinem jumentorum, præsertim qui alio quodam loco de se loqui et dicere Deo non sine quadam congratulatione videtur: *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum? (Psal. LXXII, 23.)* Puto, imo non puto, sed scio,

(30) Mariam absolute habent editi, etiam antiquiores: *quandam* addunt scripti; et recte quidem, cum hoc loco non agatur de Maria Deipara sanctissima, sed de alia quadam, nempe Cassabolita seu Castabolite, ad quam duæ exstant epistolæ sancto Ignatio martyri ascriptæ, in quibus « Christifera »

similitudinem aliquam jumentorum homini commendari; sed plane non eam quæ in non intelligendo, et insipientiæ, sed patientiæ imitatione consistat. Neque enim succensentis similiter, sed ne plangentis quidem videretur vox, si dixisset: Homo cum sub onere Dei esset, non recalcitravit; ut jumentum factus est apud eum. Quis enim non illi jumento plurimum invideret, cujus in humili tergo ad commendationem ineffabilis suæ mansuetudinis dignatus est sedere Salvator, si cum illius tam pretiosi oneris gestatione intelligentiam quoque tam singularis habuisset honoris? Ut jumentum igitur esto, minime tamen jumentum: patienter quidem sustinens onus, sed honorem intelligens; sapienter et delectabiliter cogitans tam ipsius oneris qualitatem, quam propriam utilitatem.

4. Magnus ille Ignatius, discipuli quem diligebat Jesus auditor, martyr noster, cujus pretiosis reliquiis nostra dilata est paupertas, Mariam quamdam (30) in pluribus quas ad eam scripsit epistolis, Christiferam consalutat. Egregius plane titulus dignitatis, et commendatio honoris immensi. Nempe cui servire, regnare 840 est; gestare hunc, non onerari est, sed honorari [*alias, ornari.*] Cæterum num [*alias, unde*] ei, de quo nunc loquebamur, Salvatoris asello verendum ullatenus videbatur, ne sub illa tali sarcina deficere posset in via? An vero timendus ei aut luporum incursus, aut raptorum occursus; vel præcipitium, seu periculum aliquod sub tanto præside metuendum? Felix qui sic tulerit Christum, ut a Sancto sanctorum in sanctam civitatem mereatur induci. Non est omnino quod timeat, ne vel in via aliquod offendiculum, vel repulsam in janua patiat. Illi nempe jumento viam parabant fideles populi (*Matth. XXI, 7-9*), huic angeli sancti: *Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Sed non sunt hæc præoccupanda modo; series magis ipsa Scripturæ expositionis ordine sequenda est.

5. *Cadent a latere, inquit, tuo mille, et decem millia a dextris tuis; ad te autem non appropinquabit.* Hic enim versus hodie nobis tractandus est; non ignoratis. In præcedenti sane capitulo quod novissime tractabatur, dictum est, si recolitis, quemadmodum a quator quibusdam maximis equidem, gravissimisque tentationibus hujus vitæ, protectio liberet veritatis; videlicet a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano. Quod igitur sequitur: *Cadent a latere tuo mille, etc.* futuræ magis vitæ arbitror assignandum. Unde et in principio sermonis hujus meministis adhuc, ni fallor, sententiæ apostolicæ, qua videlicet valere ad omnia pietatem, vitæ quoque ejus quæ nunc est, et futuræ salutatur. Quanquam eandem etiam salutationem præfert alia vulgata ejusdem Ignatii nomine epistola ad Mariam Deiparam. Verum hic sermo est de Maria illa, ad quamplures tunc circumferebantur epistolæ pro Ignatianis habitæ.

promissionem habere commendat (*I Tim. iv, 8*). Audite ergo, et audite in lætitia cordis vestri, quod ad futuræ vitæ promissionem, vestramque expectationem pertinere videtur. Ubi est thesaurus vester, sit et cor vestrum. Et quidem studiose audistis præsentia, non sum immemor; sed studiosius decet futura audire. Nam et pseudopropheta, Balaam dico, recolite qui historias nostis: et ipse, inquam, iniquus justorum mortem optabat, et novissima sua horum similia fieri precabatur (*Num. xxiii, 10*). Tantus est pietatis fructus, tanta justitiæ merces, ut ne ab ipsis quidem non desiderari queat impiis et injustis. Minus tamen oblectat canticum Sion salices Babylonis. Suspendenda proinde organa apud eos; lamentandum magis super flumina Babylonis, si forte persuaderi eis possit ut plangent. Hic plane cantandum est, ubi non deerunt qui tota alacritate spiritus saltent ad vocem psalterii, ad canticum Sion; et vehementia quadam sacri desiderii ad eam gestiant prævolare, dicentes: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?* (*Psal. liv, 7*). Quid enim aliud exultare, quam ex se ipso saltare est? Minus sapit iis qui medio adhuc periclitantur in mari, jactantur undis, aguntur fluctibus, quamlibet favorable sit, quod de remoti et prope jam desperati tranquillitate seu amœnitate littoris nuntiatur. Sed nec ad ejusmodi pertinet animam quod hodie nobis propositum est: neque enim talis quæpiam adhuc meretur audire: *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*. Memento cui hæc promissio facta sit, nempe ei qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.

6. Audiat igitur is qui salutis portui cogitatione jam et aviditate appropinquat, qui præjactata velut quadam anchora spei suæ terræ illi desiderabili inconvulsibiliter inhæsisse videtur, cunctis diebus, quibus nunc militat, expectans donec veniat immutatio sua. Certissima sane et præcipua propinquatio portus hujus, hæc ipsa conversatio, in qua positi estis, exitus præparatio est, vocationis videlicet et justificationis divinæ. In his nempe duobus fidelis quædam constituta est connexio velut cujusdam æternitatis ad æternitatem, id est magnificationis ad prædestinationem: quarum equidem sicut prædestinatio nullo est præcisa principio, sic et magnificatio nihilominus nullo unquam fine claudenda. Ne vero eam, quam diximus, quasi geminæ hujus æternitatis mediam connexionem esse putes nostræ adinventionis, Apostolum audi, si non eandem tibi manifestius ipse commendat: *Quos enim præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*. Quomodo, putas, aut quo ordine magnificabit? siquidem quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Num a prædestinatione ad magnificationem saltu quodam pervenies repentino? Provide tibi medium pontem, aut magis ingredi jam paratum. *Quos prædestinavit, inquit, hos et vocavit: quos autem vocavit, hos et justificavit: et quos justificavit, hos et magnificavit* (*Rom. viii, 29, 30*).

7. Hæc via equidem bona videtur nonnullis hominibus; sed et bona est, nihil super ejus fine timendum. Non tibi sint viæ hujus suspecta novissima. perge securus, tanto vividius, quando certius ea jam propinquare videntur. Nempe tenes media: quomodo non novissima propinquarent? *Agite, inquit, pœnitentiam: appropinquavit enim regnum cælorum* (*Matth. iii, 2*). Sed *regnum, inquires, cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud* (*Matth. xi, 12*). Nullus mihi ad hoc nisi per medios hostium cuneos patet accessus. In itinere medio sunt gigantes, in aere volitant, obsident transitum, observant trans-euntes. Attamen fiducialiter age, ne timeas. Magni sunt, multi sunt; sed, *cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*. Cadent undique, nunquam tibi deinceps in perpetuum nocituri: parum est; non appropinquaturi. Equidem videbit peccator et irascetur, sed a latere veniet: quod videlicet præveniat te misericordia Dei tui, eadem quoque nihilominus etiam misericordia subsequatur, et introitum videlicet tuum, ut quidem supra meminimus, et exitum tuum custodiens. Alioquin quid in illo tam terribili spiritualium nequitiarum occurso humani posset consistere sensus, quod non intolerabili concuteretur horrore?

8. Quid putatis, fratres? si vel uni alicui e tam multis principibus tenebrarum in medium vestri irruere, et in tota feritate sua ac tenebrosi enormitate corporis apparere liceret; quis illum posset vel corporis sensu sustinere, vel cordis? Denique ante hos paucos diēs (ipsi scitis) unum quemdam ex vobis, et prius dormientem, et postea excitatum, tam graviter phantasia nocturna perturbare permissa est, ut vix illa die rationis compos, vix potuerit esse securus. Etiam omnes vos pariter expavistis cum territus ille terribilem nimis exclamasset in vocem. Erubescendum sane, quod usque adeo fides in vobis, vel dormientibus, visa fuerit obdormisse: sed ad nostram sine dubio factum est admonitionem, ut tota sollicitudine meminerimus adversum quos nobis sit colluctatio, nequando scilicet aut ignari hostilis invidiæ, aut protectionis divinæ inveniamur ingrati. Ex vehementissimo siquidem proprii cruciatu livoris in tantum prorupit malitia inveterata furorem, his præsertim diebus sanctis, acrius sese indicans vestra devotione torqueri. Eodem sane tabescentis insaniz zelo, sed licentia ampliori, exeuntibus sanctis adest, nonnisi a latere tamen. Neque enim vel occurrere jam a facie, quasi ut vim faciat; vel a tergo repere, tanquam ut decipiat, permittetur.

9. Sed nec juxta iter quidem scandalum de cætero ponet tibi: ad te enim non appropinquabit. Non modo non attinget ut feriat, sed nec accedet ut terreat. Puto enim, id verebaris, ne te forsitan gravis ad illas tam monstruosas effigies, et larvalium tantam multitudinem facierum horror invaderet. Sed egregius tibi Paraclitus et efficacissimus aderit consolator, ipse nimirum de quo legisti: *Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent*

(*Psal.* LXXI, 9). Plane ad nihilum deducetur in conspectu ejus malignus, sic timentes se glorificabit. Præsente te, Domine Jesu, quantumlibet irruant hostes, imo non irruant, sed ruant; confluant undique, sed ut fluant, et pereant a conspectu Domini, quemadmodum fluit cera a facie ignis. Quid **8-12** enim metuum deficientes? quid trementes paveam? quid verear cadentes? Etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, dummodo tu mecum sis, Domine Deus meus (*Psal.* XXII, 4). Siquidem protinus aspirabit dies, et inclinabuntur umbræ, cadent hinc inde principes tenebrarum. Quos enim nunc quoque, dum inter malignas eorum occultasque suggestiones per fidem adhuc, non per speciem ambulamus, fides tamen victoriosa triumphat; quomodo non facilius ipsa jam tunc propalata cognitio veritatis evidens cum suis illis tenebrosis ferrugineisque imaginibus exsufflabit? Nec causeris forte de numero, vel ipsam saltem multitudinem verearis. Memento sane quod ad unum Salvatoris imperium ab obsessio jam et diu possesso unius hominis corpore dæmonum legio tota discessit, et ne ipsos quidem ausa est, nisi ab eo jussa, contingere porcos (*Psal.* XXII, 4): quanto magis ipso ducæ, quotquot fuerint, undique cadent cum ingenti admiratione et confusione, dicentes: *Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* (*Marc.* v, 1-16.) Intrepidus itaque et omnino impavidus, magis autem gratulabundus et laudans, oculis tuis considerabis: nec sane jam vel impugnationem sustinebis, vel furorem pavebis, sed magis retributionem peccatorum videbis.

10. Et quidem videntur sufficere posse hodie quæ dicta sunt: sed adhuc sane aliquos vestrum nonnulla arbitror exspectatione suspendi. Movet enim studiosiores quosque, ni fallor, quidnam sibi velit, quod a dextris quidem decem millia, a sinistris vero mille perhibet esse casuros. Nam latus sane quod simpliciter dicitur, nonnisi sinistrum hoc loco licere accipi puto, præsertim quod dextrum quidem incontinenti proprio designetur ex nomine. Et quidem non sine certi ratione mysterii a sinistris multos, sed multo plures a dextris casuros esse prædixisse videtur. Nisi forte quis tam hebes fuerit et insulsus, ut in eo quod dicitur, *mille, et decem millia* (*Cant.* VI, 9), certam exprimi putet numeri taxationem, et non magis superabundantem comparisonem. Nos enim sic non divinas Scripturas accipimus, sed neque Ecclesia Dei. Cadent ergo a sinistris quidem mille, a dextris autem decem millia: quod videlicet abundantiori malignitate, et velut copiosiore manu dextris insistere partibus, dextrum latus appetere consuevissent. Quod quidem si magnum illud Ecclesiæ corpus considerare libet, facile satis advertimus, longe acrius impugnari spirituales viros ipsius Ecclesiæ, quam carnales: quæ nimirum duo ejus latera, dextrum sinistrumque puto non inconvenienter accipimus. Agit hoc sane superba semper invidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans, justa illud

A *Esca ejus electa; et iterum: Absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus* (*Job* XL, 18). Agit, inquam, etsi non sine certa divini dispensatione consilii, qui quidem nec imperfectiores, supra id quod ferre possunt, tantari permittit, faciens cum tentatione proventum; et perfectioribus non modo gloriosiores, sed et numerosiores parat ex hoste triumphos. Tota ergo pariter electorum Ecclesia coronabitur, quod ex utraque parte sui legitime certaverit, utroque nimirum cornu tam potenter interim ventilans inimicos, ut paulo post manifestius cadere videantur a latere ejus mille, et decem millia a dextris ejus. Sic nimirum olim jam quidem David perfectiore virtute probata, necdum vero propalata in Israel reprobatione Saulis, canebant in choro dicentes; *Percussit Saul mille, et David decem millia* (*1 Reg.* XVIII, 7).

11. Sin autem ad singulos magis placet hoc referri, non vobis deest ne in hac quidem parte spiritualis intelligentiæ via, dummodo propriam super hoc experientiam consulatis. Longe siquidem ampliori sollicitudine, et calliditate multiplici par adversa vulnerare [*alias*, vulnera] in nobis dexteram satagit, quam sinistram: nec tam corporis profecto, quam cordis laborat auferre substantiam. Utramque nimirum prosperitatem humano generi invidere noscuntur: utraque nos [*alias*, eos] felicitate **8-13** privare contendunt, et cœlesti videlicet, et terrena; sed longe amplius rore cœli, quam pinguedine terræ. An vero incongrue hæc dixerimus quo latera, quibus nimirum duplicem hominis substantiam constat inniti, vos judicate. Nam quod spiritualia quidem bona attribuimus dexteræ, sinistræ vero carnalia, minime prorsus vereor arguendum; præsertim a vobis, quibus semper studii est, nec dexteram aliquando sinistram, nec sinistram dexteram reputare. Nec vero aliter vera quidem Sapientia probat, quam ut in sinistra divitiæ et gloria, in dextera autem sit longiturnitas vitæ (*Prov.* III, 16). Nam et hoc sane nullatenus expedit ignorare, quam vobis vehementius instet pervicax hostium multitudo. Illic nempe studiosius repugnandum, ubi gravior urget necessitas, ubi totum belli imminet pondus, ubi colluctationis ratio universa consistit: unde vobis paratur tota aut victis ignominiosa captivitas, aut vincentibus gloria triumphalis.

D 12. Denique propter hoc, non quidem ad insipientiam vobis, tundendum libere adversario videmini latus exposuisse sinistrum, ut dextrum proinde tota sollicitudine conservetis. Hæc nimirum commendata a Christo, et Christianis omnibus imitanda serpentis prudentia est, ut caput solum toto, si necesse fuerit, exposito corpore tueatur. Hæc vera philosophia, hoc consilium Sapientis, ut omni custodia servetur cor, quia ex ipso vita procedit (*Prov.* IV, 23). Hæc denique gratia et misericordia Dei in servos ejus, et respectus in electos illius; ut eorum interim sinistram quidem velut dissimulans, dexteræ semper studiosus protector assistat. Hinc est quod de se ipso propheta

testatur: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear* (*Psal. xv, 8*). Nunquid non et illius manum dexteram, et solam eam putas dexteram tenuisse, cujus totam in facultatem pariter et in carnem licere passus est, quidquid libere visum est inimico? *Verumtamen animam*, inquit, *ejus serva* (*Job ii, 6*). Utinam mihi semper a dextris sis, Jesu bone! utinam semper teneas manum dextram meam! Scio enim et certus sum quoniam nulla nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim et tundatur sinistrum latus; pulsetur injuriis, vellicetur opprobriis: libens illud expono, dum a te custodiar, dummodo sis ipse protectio mea super manum dexteram meam.

13. Forte etiam mille qui a sinistris casuri sunt, homines magis intelligendi sunt, quam dæmones. Hic nimirum nobis nonnisi ob temporalia quælibet adversantur et transitoria bona, quæ quidem aut nos habere invidiosa malignitate suspirent, aut cupiditate injusta sese potius doleant non habere. Forte enim mundi hujus conantur auferre substantiam, forte favorem hominum, forte ipsam corporum vitam. Usque huc sævire humana persecutio potest; animæ vero non habent quid faciant. Nam dæmones quidem superna nobis et æterna potius invidere noscuntur, non tamen ut sibi cedat, quod irreparabiliter amiserunt; sed ne illuc pauper de pulvere suscitatus accedat, unde ipsi in gloria conditi irreparabiliter ceciderunt. Indignatur et livore tabescit obstinata malignitas humanam fragilitatem obtinere, quod retinere ipsa non meruit. Sed etsi quando forte cuivis temporalia damna aut inferre conantur, aut gratulantur inferri; hæc eorum tota molitio est, ut jactura exterior vel eidem ipsi, vel alteri occasio sit interna: sicut e regione homines, quoties ea suadere nobis, aut quolibet modo efficere curant, unde dextera nostra lædatur, non hoc quidem principiter agere, sed temporale aliquod cuivis proventurum, vel sibi scilicet, vel nobis, vel alteri forte cuiquam; aut detrimentum aut emolumentum exinde seu captare, seu propulsare velle videntur. Nisi forte eatenus quis in dæmonem transierit ex homine, ut optare ullo modo possit quemlibet sibi inimicissimum hominem æterna damnatione multari.

14. Quid nos miseri dormitamus a spirituali studio, quos tam multipliciter insectatur nequitia spiritualis? Et pudor est dicere, et silere prohibet vis doloris. ~~844~~ Quantos enim invenire est, fratres, ex his quoque qui in religionis habitu et proposito degunt perfectionis, quos terribilis illa prophetæ sententia comprehendisse videtur: *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea!* (*Psal. cxxxvi, 5*.) Nempe sinistri custodiæ lateris tota sollicitudine incubantes, callent admodum, sed sapientia hujus sæculi, cui abrenuntiassent debuerant: ea quoque nihilominus quam revelat caro et sanguis, quibus juxta Apostolum noluisse acquiescere videbantur (*Galat. i, 16*). Denique videas eos tam avide lucra

captare præsentia, tam sæculariter transitoriis utilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna vel minima facultatum tam pusillanimitate turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tam impudenter, tam irreligiose, sæcularibus sese implicare negotiis, ac si hoc esset tota eorum portio, hæc universa substantia. Attentius sane agricola pauperem excolit fundum, sed cui forte nulla amplior pretiosiorve sit possessio. Buccellam panis in sinu suo mendicus abscondit, quod in saccellis suis solum hoc metalli genus æruginet. Tu quid ita extrema huic paupertati, et quidem proprii male prodigus laboris, incumbis? Est et alia tibi possessio, etsi forte remota. Erras. Nil tam prope nos, quam quod intra nos est. At forte non quidem longius positam, sed inutilem esse causaris, ut hic tibi quærendam magis sufficientiam putes. Falleris: ibi magis invenies, imo non invenies nisi ibi. An vero æstimas quod vel operam tuam non exigit, vel minus respondeat operanti? aut certe in tuto credis esse locatam, nec ulla deinceps sollicitudine custodis egere. Quodlibet horum sapias, scito quod desipias vehementer. Ibi enim quammaxime quæ seminaverit homo, hæc et metet (*Id. vi, 8*). Sed et qui parce seminat, parce et metet; qui vero in benedictionibus seminaverit, de benedictionibus et metet (*II Cor. ix, 6*), ut faciat unum tricesimum, unum sexagesimum, unum centesimum. Habes autem thesaurum, istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. Puto enim, jam amisisti, puto, jam sublatus est; puto, jam comederunt alieni robur tuum, et ignorasti; nec potes thesauro tuo cor apponere, quippe qui thesaurum ipsum non habeas. Alioquin, quæso te, si tam sollicitus es, si nec minima spernis, si tam prudenter servas paleas tuas; etiam horreum tuum servare memento et custodire. Imo vero non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Forte enim illud tibi invident mille, sed istum obsident decem millia, nec minus superabundantes astutia et credulitate quam numero. *Cadent*, inquit, *a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*. Verte illuc oculos fidei. Forte enim jam irruerunt aditus, forte jam libere diripiunt omnia, forte jam spolia ipsa distribuunt. Quid sinistro lateri tam male studiosus observator inhæres, nisi quod non in latere jam tibi esse, sed in facie sinistra videntur, quod hæc provideas in conspectu tuo semper; et qui tangit hoc, non latus tetigisse putetur, sed pupillam oculi tui?

15. Cæterum jam nunc tibi provide, quisquis es dextri negligens, sinistri lateris cultor, ne cum hædis locum accipias in sinistra quam elegisti (*Matth. xxv, 33*). Asperum verbum est, fratres: non immerito expavistis. At cavere non minus necesse est quam pavere. Et quidem Dominus meus Jesus post cætera inæstimabilis suæ erga me beneficia pietatis, etiam dextrum sibi propter me passus est latus fodi: quod videlicet nonnisi de dextera mihi propinare vellet, nonnisi in dextera locum parare refugii. Utinam

ego talis merear esse columba, quæ in foramine petrae habitet, et in foramine lateris dextri. Considera tamen hoc vulnus eum penitus non sensisse. Neque enim illud excipere voluit, nisi jam soporatus in morte: ut moneret te, quamdiu vivis, in hujus semper lateris vigilare custodiam; sed et mortuam censi eam animam oportere, quæ quidem perniciose insensibilitate dissimulet in dextera sibi vulnus infligi. Merito quidem in sinistro latere positum esse dicitur cor hominis, quod affectatio ejus prona sit semper et proclivis in terram. Nec san ignorabat hoc miserabiliter **845** ingemiscens: *Adhæsit, inquit, pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum* (Psal. cxviii, 25). Sed ne his quidem in hoc pondere nos conditionis humanæ et gravedine cordis volebat remanere qui sic admonens loquebatur: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum* (Thren. iii, 41). Plane id suadebat, ut a sinistro latere erigerentur ad dextrum. Sæcularis militia, fratres, in sinistro tantum latere clypeum portat: non imitemur, si inter eos nolumus deputari, quos huic sæculo militare constat, non Christo. *Nemo, inquit, militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus* (II Tim. ii, 4): hoc est, scutum applicat non tam dextræ, quam sinistræ.

16. Attamen, fratres, utrumque nobis latus tegendum est si meministis. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus*: et Apostolus ipse, *Per arma, inquit, justitiæ a dextris et a sinistris* (II Cor. vi, 7). Cæterum ipsam audi justitiam. Forte enim non eadem utrique lateri forma præscribitur. Nempe hinc quidem mandatur, *Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ* (Rom. xii, 19): et, *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. xxi, 19). Inde vero præcipitur, *Nolite locum dare diabolo* (Ephes. iv, 27). Et item, *Resistite diabolo, et fugiet a vobis* (Jacobi iv, 7). Audi adhuc quomodo tegas latus utrumque. *Providentes bona, ait idem apostolus, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* (Rom. xii, 17). Hæc est enim voluntas Dei, ut beneficientes, non modo tabescere malignorum dæmonum invidiam, verum etiam obmutescere faciat imprudentium hominum ignorantiam (I Petr. ii, 15). Numquid tamen in æternum erit nobis hæc protectio necessaria? aut semper [alias, certe] ab utroque latere hostile agmen instabit? Erit quando non modo non instabunt, sed nec stabunt quidem. *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*. Siquidem nec humana malitia jam tunc habebit quid faciat; nec dæmonum millia plus verebimur, quam totidem vermium agmina, vel muscarum. Haud aliter denique intuebimur eos, quam filii Israel, transmisso jam mari Rubro, undique sui Ægyptios mortuos, sed et rotas curruum ire in profundum vernebant: ut et nos scilicet, longe tamen securius et delectabilius, cantemus Domino, quod gloriose honorificatus sit, equum et ascensorem ejus dejiciens in abyssum (Exod. xiv, xv).

SERMO VIII.

De versu octavo, « Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis. »

1. Brevius quidem vobis aliquando, dilectissimi, loquerentur, si crebrius id liceret: quod et vos credimus nonnunquam advertere potuisse. Cæterum quoties, ipsa diei præoccupante malitia, pluribus forte diebus molestissimum sustinuimus a vestra exhortatione et consolatione silentium, neminem vestrum reor oportere mirari si, tempus ipsum redimere cupientibus nobis, sermo rarior interdum protrahior videatur. Hoc sane nobis actum sit brevi procemio, ut hesterni pariter hodiernique sermonis, illius quidem prolixitas, hujus vero brevitæ excusata apud vos habeatur. Vereor siquidem minus gratam fore nonnullis vel fuisse illam, vel istam fore; aut magis utramque quam alteram. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus: non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit*. Diximus hinc præcedentibus sermonibus quod dignata est Veritas ipsa largiri, quemadmodum scilicet fidelem animam interim quidem a tentationibus, postmodum vero a difficultatibus tueatur. Quæ tamen utraque brevius quidem in alio psalmo idem iste propheta commendans, *In te, inquit, eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum* (Psal. xvii, 30): quod ipso nimirum duce, nec hic gradiens offendiculum, nec egrediens hinc obstaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena jam et secunda liberatio designatur. Nam in hoc sane tertio quod **846** adjungit, *Verumtamen oculis tuis considerabis*, etiam felicitatis non modicæ promissionem arbitror contineri. *Cadent, inquit, a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis*. Ita oro, Domine, ita fiat. Cadant illi, et non cadam ego; paveant illi, et non paveam ego; confundantur illi, et non confundar ego.

2. Evidentius siquidem paucis hoc loco verbis et animæ mihi immortalitas commendatur, et ipsius quoque fides astruitur corporeæ resurrectionis. Nempe ruentibus illis futurus sum ipse qui videam, et ne isti quoque, quibus eorum novissimam intuear retributionem, oculi defuturi. Neque enim simpliciter oculis, sed *oculis, ait, tuis considerabis*: istis utique qui nunc languent præ inopia, et deficient, dum speras in Deum tuum. Et vere, fratres deficient oculi dum speramus. *Quod enim videt quis, quid sperat?* *Spes, inquit, quæ videtur, non est spes* (Rom. viii, 24). Ipsi ergo jam tunc considerabis oculis, quos modo quidem nec levare audes ad cælum; ipsis plane, qui toties interim fluunt lacrymis, ac crebris compunctionibus atteruntur. Nec enim novos tibi instaurandos putes, sed tuos utique restaurandos. Quid tamen de oculo dixerim, etsi minutissima, eminentissima tamen, excellentissima-

que humani corporis portione? Reposita est in sinu nostro beata spes, ex promissione utique Veritatis, nec capillum quidem de capite peritulum (Luc. XXI, 18).

3. Forte tamen idcirco signanter visio promittitur oculorum, quod hoc quidem summum interim animæ desiderium videatur, ut videat bona. *Creda*, inquit, *videre bona Domini in terra viventium* (Psal. XXVI, 13). Supremas nimirum corporis sui fenestras supernæ aperiri desiderat veritati, per speciem magis ambulare gestiens, quam per fidem. Sane fides ex auditu, non ex visu. Donique substantia est sperandarum rerum, argumentum non apparentium (Hebr. XI, 1). Et in fide ergo, sicut et in spe, deficit oculus, auris proficit sola. *Dominus Deus aperuit mihi aurem*, ait propheta (Isai. L, 5): sed quandoque etiam oculum revelabit. Erit quando jam non dicetur, *Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam* (Psal. XLIV, 11): sed, *leva potius oculos tuos, et contemplare*. Quid? Plane jucunditatem et exultationem, quam thesaurizat super te Deus tuus. Quid? Plane non ea modo, quæ interim quidem etsi non videre adhuc, et audire tamen, et credere potes; verum etiam quod sicut non vidit oculus, sic nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod præparavit Deus diligentibus se (Isai. LXIV, 4, et I Cor. II, 9). Nimirum tanta capiet oculus resurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipse nunc capiat. Ob hanc denique tam vehementem animæ concupiscentiam videndi, scilicet quod audit et credit, alium quoque evidentissimum futuræ præconem resurrectionis ipsorum propriam mentionem fecisse arbitror oculorum. *Rursum*, ait, *circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum salvatorem meum: quem visurus sum ego ipse et non alius, et oculi mei conspecturi sunt*: et adjecit, *Reposita est hæc spes mea in sinu meo* (Job. XIX, 26, 27).

Forte tamen considerandum attentius quod ait, *Oculi mei*, sicut et in Psalmo, *Oculis*, inquit, *tuis considerabis*. Numquid enim mei esse oculi nunc videntur? Plane non mei. Nonnunquam sane visi sunt fuisse mei, quod ipsi quoque ad eam pertinere noscantur, quam male servaturus accepi, paternæ substantiæ portionem. Nempe velociter profligata est, universam citius dissipavi. Occupavit membra omnia lex peccati, libere intrabat mors per fenestras meas; cujus nimirum factus eram servus etiam ego ipse. Miser equidem servus, non sane homini serviens, sed immundo pecori et cœnoso. Neque enim mercenaria saltem conditione famulabar, sed plane servili. Nisi forte mercedem quis dari putet, cui etiam cibus negatur, et cibus quoque ipsa esurie perniciosior. Cupienti siquidem porcorum siliquas nemo dabat, ut porcis viverem, nec conviverem porcis. Denique [*alias*, deinde] numquid meus tunc oculus erat, quando deprædabatur animam meam? Quæ quidem **847** necessitate demum coactus sum beneficium resignare [*alias*, refutare] in manu domi-

natoris, ut quod omnino non poteram, ipse sibi illud ab hostili tyrannide vindicaret.

5. Considerate attentius, dilectissimi, et animadvertite in quam potestate evaseritis Pharaonis intolerabile jugum, ut jam membra vestra non sic arma iniquitatis peccato, nec regnet ultra in mortalibus corporibus vestris. Non est hoc operis vestri fratres: dextera Domini facit virtutem; solus hoc potest ille, qui nihil omnino non potest. Ne dixeritis, *Manus nostra excelsa* (Deut. XXXII, 27); sed tam salubriter quam veraciter confitemini quia Dominus facit hæc omnia. Denique nemo sibi dubitet omnimodis esse cavendum, ne forte donec adhuc demali sunt, et nulla usquam securitas homini, hanc suam possessionem de manu tam pii, tamque providi tutoris, in periculosam perniciosamque interim libertatem recipere velle præsumat. Quod enim æmulatur Pater, pro te æmulatur: nec invidentia, sed providentiæ est, quod sibi totam jubet manere substantiam, ne pereat tibi. Denique ubi ad magnam illam sanctamque civitatem perveneris, cujus hanc posuit pacem, ubi nullus jam hostium timeatur incursus; non modo reddet te tibi, sed dabit insuper et se ipsum. Interim sane a voluntatibus tuis avetere, et Deo dicata membra nulla tibi temeritate usurpes, sciens quod pietati sanctificata non absque gravi sacrilegio in usus vanitatis, curiositatis, voluptatis, aut ejusmodi sæcularis operis assumantur. *Nescitis*, ait Apostolus, *quod corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, quem habetis a Deo, et non estis vestri?* et item, *Corpus*, inquit, *non fornicationi*. Sed cui? Numquid tibi? Plane sit tibi liberum, sed si eripere illud, aut ereptum saltem deinceps a fornicationis impetu vindicare propriis viribus potes. Quod si forte non potes, imo quia vere non potes, sit *corpus non fornicationi, sed Domino* (I Cor. VI, 19, 13): serviatque interim sanctificationi, ne corruptioni denuo pejus servire contingat. *Humanum dico*, ait Apostolus, *propter infirmitatem, carnis vestræ. Sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem* (Rom. VI, 19). Verum id quidem propter infirmitatem, ut ipse quoque præmisit. Cæterum ubi resurrexerit in virtute quod in infirmitate fuerat seminatum, nulla jam erit necessitas serviendi. Ubi et securitas libera fuerit, et secunda libertas, quidni multo magis reddat eum suum? Quidni potius libertate donet fidelem servum magnum ille Paterfamilias, quandoquidem et super omnia bona sua constituet eum?

6. Jam tunc ergo oculis tuis considerabis, si tamen eos fideliter agnoveris interim esse ejus, non tuos. Num et præter eam quam diximus, voti utique tam necessarii rationem, quo nimirum membra ipsa, quæ tibi a peccati tyrannide vindicare omnino non posses, propriis abrenuntians voluntatibus divino cultui mancipasti; nunquid vel modo tu esse videntur, in quibus adhuc contraria lex, et non regnat, habitat tamen: in quibus poena peccati

secundus equidem hostis tuus, non modo manet, sed et prævalet et libere dominatur? Tunc tuum dixeris corpus, quod mortuum est propter peccatum; aut animæ esse, quod animam aggravare non cessat? Plane si quis suum illud dicere cupit, non aliud convenienter dixisse videbitur, quam onus suum, quam carcerem suum. Alioquin quoniam modo tuos dixeris oculos, quos sane interim, vis, non vis, toties somnus occupat, fumus turbat, exiguus pulvis sauciat, noxius humor obnubilat, dolor acerbus excruciat, vel ipsa demum novissima mors excæcat? At tunc plane tui erunt, quando omnia ista non erunt: ut vere jam tuis oculis considerare sit, quibus nimirum pro libito deinceps utaris ad omnia tam libere, quam secure. Neque enim avertendi de cætero erunt oculi, ne videant vanitatem, quod purissimam videant veritatem: multo minus intrabit per fenestras mors, quod ipsa quoque inimica novissima destruat. An vero times eos e tanta plenitudine **S48** luminis, ubi singuli justī tanquam singuli soles fulgeant, aliquando caligaturos fore? Timendum id plane, si non ipsos quoque oculos, sicut cætera humani corporis membra, resurrectio glorificaret.

7. Et retributionem peccatorum videbis. Hoc plane eis grave tormentum, et magnus quidam malorum cumulus erit. Forte enim quodcunque solatium videretur, eorum quos tam malitiose impugnaverint, in tormentis suis vel conscientia latere, vel ipsos saltem declinare posse conspectus. Verumtamen et si illis ex hac nostra consideratione immensum quoddam miseriæ pondus accedat, nobis quæ necessitas erit, quæ utilitas, quæ voluptas? Quid enim modo tam irreligiosum, imo quid tam inhumanum et execrabile videretur, quam cruore quantumlibet inimicorum, quantumlibet iniquorum, pascere velle oculos, et oblectare aspectus supplicii miserrum? Attamen sicut videbit peccator et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet (prius enim benedicti vocabuntur in regnum, quam maledicti in caminum dejiciantur ignis æterni, quo videlicet acrius doleant, videntes quid amiserint); sic justī quoque videbunt, et lætabuntur, considerantes quid evaserint. In illa ergo tanta separatione, quemadmodum hædis agnorum visio gravissimi livoris occasio fiet; sic electis e regione consideratio reproborum, immensa quædam materia gratiarum actionis et laudis. Unde enim justī tam magnifice gratias agerent, nisi cum inexcogitabili felicitate qua perfruuntur, ipsam quoque retributionem cernerent injustorum, a quibus equidem sola misericordia Redemptoris segregatos sese esse fidelissime et devotissime recordantur? Unde vero impī tanto animi furore tabescerent, nisi in regnum summæ beatitudinis coram sese vidissent alios introduci, et tunc demum in illos sese fetores, in illos horrores, in illos æterni incendii cruciatus, in illas denique immortalis mortis miserrimas gementes esse damnatos? Ibi enim, inquit, fletus, et stridor dentium (Matth. xiii, 50). Fletus

quidem ob ignem qui non exstinguitur, stridor vero ob vermem qui non moritur. Plane fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis invidiæ, et obstinata malignitas extorquebit. Ita ergo retributionem peccatorum videbis: ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquando liberatori posse fieri videaris.

8. Non solum autem, sed et securitas perfecta justorum erit visa retributio peccatorum, quo videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam ultra vereri malitiam possint, qui nimirum cadentibus a latere suo mille, et decem millibus a dextris suis, non modo eos cadere viderint, sed et cadere in gehennam. Putas enim, timere adhuc non poterant, et callidorem cunctis animantibus serpentem habere suspectum, præsertim seductæ quondam in paradiso non immemores mulieris, nisi cum toto jam corpore suo ultricibus traditum flammis, et inter se et eum magnum plane jam chaos firmatum esse conspicerent?

9. Tertium quoque hoc nihilominus peccatorum tibi consideratio ipsa præstabit, ut ex comparatione deformitatis eorum eminentius gloriosiusque resplendeas. Sic nimirum sibi invicem collata contraria, suæ quidem utrumque videtur suscepisse augmentum aliquod qualitatis: ut album nigro si conferas, et hoc candidius, et illud tetrius apparebit. Sed audi certius super hoc testimonium propheticum sermonem: *Lætabitur, ait, justus cum viderit vindictam. Ut quid ita? Manus suas lavabit in sanguine peccatoris* (Psal. lvi, 11). Plane non inquinabit in sanguine, sed lavabit: ut unde ille cruentus magis, inde iste nitidior videatur; unde ille plus sordet, inde iste pulchrius elucescat.

10. Nullam forte ex his tribus causis humanus refugere vel modo inveniatur affectus: sed non propter aliquod horum Sapiencia in eorum ridebit interitu, quod tamen sine ulla dubitatione factura est. Nempe ipsa prædicit quæ mentiri omnino non potest: *Quia S49 vocavi, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. Et post pauca: Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit* (Prov. i, 24, 26, 27). Quid ergo in insipientiam interitu Sapienciæ credimus placitum, nisi justissimam suam dispositionem, et irreprehensibilem ordinem rerum? Sane quod Sapienciæ tunc placebit, sapientibus quoque placeat necesse est universis. Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, *Oculis tuis considerabis*, quando et ridebis in eorum interitu: non quod velut quadam immanitate crudelitas in ipsa tibi ultione complacet; sed quod modus ipse pulcherrimus divinæ ordinationis ultra quam credi possit, justitiæ relatores et amatores æquitatis obleetet. Ubi optime omnia constituta, et suum cuique cessasse locum, imo in suum quemque cessasse.

plenius et perfectius illustrante veritate cognosces; quomodo non omnia considerare, et in omnibus omnium moderatorem magnificare libebit? Pulchre omnino Petrus apostolus filium perditionis *in locum suum* abiisse testatus est, quod in aere crepuerit medius (*Act. i, 25, 18*), aeriarum collega potestatum: utpote quem veri Dei et veri pariter hominis, qui de cœlo venisset operaturus salutem in medio terræ, hujus, inquam, proditorem, nec cœlum reciperet, nec terra sustineret.

11. Itaque *oculistuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis*. Primo quidem, ob tuam evasionem; secundo, ob omnimodam securitatem; tertio quoque, ob comparisonem; quarto, ob ipsius justitiæ perfectam æmulationem. Erit enim jam tunc non misericordiæ, sed iudicii tempus: nec ulla omnino credenda est erga impios futura illic miseratio, ubi nec ulla speranda est correctio. Procul erit humanæ infirmitatis ista mollities, qua tamen interim pro tempore charitas utitur ad salutem, amplissimo quodam velut [*alias*, videlicet] expansæ sagenæ sinu et bonos et malos colligens pisces, id est affectus jucundos pariter et molestos. Verum hoc quidem in mari. Nam in littore solos eliget bonos, sic videlicet gaudens cum gaudentibus, ut ex hoc jam cum flentibus flere non possit. Alioquin quomodo in nobis iudicabitur hic mundus, nisi hujus teneræ affectionis obliti, introductique fuerimus in cellam vinariam, secundum eum qui dixit: *Introibo in potentias Domini; Domine, memorabor justitiæ tuæ solius?* (*Psal. LXX, 16.*) Nec modo quidem considerare permittimur personam pauperis, aut misereri ejus in iudicio: sed cum molestia licet, coercendus ejusmodi pietatis affectus, et æquitatis est dictanda sententia. Quanto magis ubi nulla animi colluctatio, ubi nulla poterit subintrare molestia, oportet impleri quod dictum est, *Absorpti sunt juncti petræ iudices eorum?* (*Psal. CXL, 6.*) Absorpti plane in affectum justitiæ, et Petræ soliditatem, cui juncti sunt, imitantes. *Juncti*, inquit, *petræ*, quam profecto solam ut sequerentur, cætera omnia reliquerunt. Nempe hoc est quod interroganti Petro quidnam accepturi essent, Petra ipsa respondit: *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel* (*Matth. XIX, 28*). Hæc quoque propheta prænuntians ait: *Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui* (*Isa. III, 14*). Tunc putes flexibile quidpiam inveniendum in iudicibus junctis Petræ? *Qui adhæret Deo*, Apostolus ait, *unus spiritus est* (*I Cor. VI, 17*): qui et Petræ jungitur, lapis unus. Ad quod sane Propheta non immerito suspirans, *Mihi*, inquit, *adhærere Deo bonum est* (*Psal. LXXII, 28*). Ita ergo absorpti sunt juncti Petræ iudices eorum. O familiaritatis gratiam! o honoris culmen! o fiduciæ privilegium! o prærogativam securitatis perfectæ!

12. Quid enim tam pavendum, quid tam plenum anxietatis, et vehementissimæ sollicitudinis excogitari potest, quam iudicandum astare illi tam terri-

fico tribunali, et incertam adhuc exspectare sub tam districto Iudice sententiam? *Horrendum est*, ait Apostolus, *incidere in manus Dei viventis* (*Hebr. x, 31*). Judicemur interim, fratres, et terribilem illam exspectationem præsentī 850 studeamus declinare iudicio. Non iudicabit Deus bis in idipsum. Sane ut quorundam peccata, sic et quorundam studia bona manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: ut illi quidem non exspectantes sententiam, proprio statim pondere criminum in tartara dejiciantur; isti vero e regione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine ulla cunctatione conscendant. Felix paupertas voluntarie omnia relinquentium, et sequentium te, Domine Jesu? Felix plane, quæ tam securos, imo tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, et in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum! Jam vero audiamus quid ad tantas promissiones devota et fidelis anima respondeat, ne forte aut diffidere, aut secus quam oporteat fidere videatur. *Quoniam tu es*, inquit, *Domine, spes mea*. Quid tam sobrie, quid tam pie poterat dici? Sed nec aliud huic verbo videtur posse convenientius responderi, quam quod sequitur: *Altissimum posuisti refugium tuum*. Cæterum ignorete nobis, fratres: hodie quoque promissæ etiam terminos brevitatis paulo minus excessisse videmur.

SERMO IX.

De versu nono, « Quoniam tu es, Domine, spes mea; altissimum posuisti refugium tuum. »

1. Etiam, fratres, hodie aliquid audiamus de promissione Patris, de exspectatione filiorum, de fine hujus nostræ peregrinationis, de mercede laboris de fructu captivitatis. Et quidem dura omnino captivitas, non modo illa communis, quam ex ipsa jam conditione generis toleramus humani, sed hæc quoque qua voluntates mortificare proprias, etiam perdere proprias in hoc mundo animas festinantes, in hos tam rigidi compedes disciplinæ, in hunc tam gravis poenitentiae carcerem dedimus nosmetipsos. Miseranda servitus plane, sed si coacta, sed si non spontanea videretur. Nunc vero cum voluntarie sacrificetis Deo, nec ingeratur ulla nisi per ipsam voluntatem violentia voluntati, profecto aliquid in causa est. Illud puto aliquid, quo majus aliquid esse non potest. An vero plangendum videtur quamlibet magnum, quamlibet laboriosum, quod propter Deum fiat? Etsi magnitudo ipsa laboris interdum forte extorqueat compassionem, sed multo magis causæ consideratio exigit congratulationem. Quid quod bona omnia non modo propter eum constat fieri, sed per eum? Deus enim est qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate (*Philipp. II, 13*). Ipse ergo auctor, ipse remunerator operis, ipse remuneratio tota: ut summum illud bonum, cujus nimirum tam perfecta est simplicitas in se ipso, duplex quodammodo videatur in nobis causa bonorum, effectiva scilicet, et finalis. Bene ergo, dilectissimi, quod in his omnibus tam multis laboribus vestris

non modo subsistitis, sed etiam superatis propter eum qui dilexit vos. An vero non per eum? Et manifeste. *Sicut enim abundant pro Christo tribulationes nostræ, ait Apostolus, ita abundant etiam consolationes nostræ per ipsum (II Cor. I, 5).*

2. Usitatus sermo, communis sermo, propter Deum: sed plane, ubi non vacue dicitur, profundissimus sermo. Crebro sonat in ore hominum, etiam a quorum corde longe esse probatur. Omnes sibi propter Deum præstari postulant, propter Deum flagitant sibi subveneri. Facile quoque ipsa petuntur propter Deum, quæ tamen non sunt secundum Deum: et id ipsi fieri quis obsecrat propter Deum, quod non desiderat propter Deum, magis autem forte contra Deum. Cæterum vivus plane et efficax sermo, ubi non perfunctorie, non usurpatorie, non velut quodam usu loquendi, vel arte persuadendi; sed ex pinguedine, ut dignum est, devotionis, et pura animi intentione procedit. Nempe et mundus transit, et concupiscentia ejus; nec satis utiliter posita, aut stabilita firmiter, vel cadente eo, quæ pro eo facta sunt, videbuntur. **§51** Ubi enim causa ipsa deficiet, quomodo non omnia quoque quæ ei videbantur innixa pariter evacuabuntur? Propterea quoque [*Alias*, denique] et qui in carne seminant, de carne habent metere corruptionem: quod videlicet omnis caro fenum, et gloria ejus tanquam flos feni et ubi fenum aruerit, florem quoque nihilominus cadere sit necesse. Solus qui est, causa est indeficiens: nec flos feni, sed verbum Domini manet in æternum (*Isai. XL, 6-8*). Denique *cælum*, inquit, *et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Matth. XXIV, 35).*

3. Prudenter itaque, dilectissimi, et utiliter elegistis propter verba labiorum ejus custodire vias duras; illic seminantes, ubi ne minima quidem portio vestri seminis valeat deperire. Sane qui parce seminat, non quidem non metet, sed parce metet (*II Cor. IX, 6*). Nempe qui metit, mercedem accipit: et scimus quis promisit ne eum quidem qui pro nomine suo calicem aquæ frigidæ dederit sitienti, mercede propria cariturum (*Matth. X, 42*). Nunquid tamen non in qua mensura mensus fuerit sibi quoque remetietur, aut in retributione æquabitur ei qui non aquam porrigens, sed sanguinem fundens, propinatum sibi biberit calicem Salvatoris? Non est hic calix aquæ frigidæ, sed calix inebrians quam præclarus (*Psal. XXII, 5*), calix vini meri, et quidem plenus mixto (*Psal. LXXIV, 9*). Solus enim merum habuit vinum Dominus meus Jesus, qui solus perfecte mundus, et semper etiam potest facere mundum de immundo conceptum semine. Solus plane merum habuit vinum, qui nimirum et secundum divinitatem sapientia est ubique attingens propter munditiam suam, et nihil inquinatum cadit in eum: et secundum humanitatem peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Solus non debito

conditionis gustavit mortem, sed suæ beneplacito voluntatis, sane non ad propriam utilitatem, bonorum enim nostrorum non eget: sed nec tanquam retribuens nobis gratiam pro gratia, qui non aliter pro amicis mortuus est, nisi pro acquirendis, videlicet ut amicos faceret ex inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo per sanguinem Filii, sui. Aut potius pro jam amicis, etsi nondum quidem amantibus, sed tamen jam amatis. In hoc est enim gratia, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia prior ipse dilexit nos. Vis nosse quam longe prior? *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi*, ait Apostolus, *qui benedixit nos in omnibenedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: et post pauca: Gratificavit, inquit, nos in dilecto Filio suo (Ephes. I, 3, 4, 6).* Quomodo non dilecti jam tunc in illo, quando electi in illo? quomodo non ei grati, in quo gratificati sumus? Sic ergo Christus secundum tempus quidem pro impiis mortuus est: secundum prædestinationem autem pro fratribus et amicis.

4. In his ergo omnibus merum est vinum ipsius equidem et solius, uti ne quispiam cæterorum præsumere audeat non esse quod sibi propheticum illud aptetur: *Vinum tuum mistum est aqua (Isai. I, 22).* Primum, quod nemo interim mundus a sorde, nemo gloriari possit omnino se castum habere cor. Deinde quod mortis debitum persolvant quandoque necesse est. Tertio, quod ponentes pro Christo animas, hoc sibi compendio vitam mereantur æternam (31): sed et væ eis, si ipsius erubescerent testimonium. Quarto, quod prærogatæ sibi gratis exhibitæ tantæ dilectioni imparem nimis exigamque repedant. Attamen nec hoc mistum, qui sine mistura est, indignatur, adeo ut fiducialiter Apostolus dicat, implere se quæ desunt passionum Christi in corpore suo (*Coloss. I, 24*). Sit ergo licet electis pariter omnibus unus idemque denarius vitæ reddendus æternæ et in ipsa tamen sicut stella a stella differt in claritate, et alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia stellarum; sic erit et resurrectio mortuorum; et quamvis domus una, diversæ tamen in ea sunt mansiones: ut videlicet, quantum quidem ad æternitatem et sufficientiam, et qui parum, non minoretur, et qui multum, non abundet: quantum vero ad eminentiam et discretionem meritorum, **§52** unusquisque accipiat secundum suum laborem, ne quid omnino pereat quod in Christo sit seminatum.

5. Hæc autem dicta sunt, fratres, ut illius tam spiritualis responsi, quod hodie nobis considerandum est, gratia commendetur: *Quoniam tu es, Domine, spes mea.* Quidquid igitur agendum sit, quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid optandum, tu es, Domine, spes mea. Hæc mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se jactet pondus dici et æstus, jejunare bis in Sabbato dicat,

(31) Tiraq. et Horst. *mercantur æternam.*

postremo non esse sicut cæteros hominum gloriatur: mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Sperent in aliis alii; forte hic in scientia litterarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat: propter te omnia detrimentum feci, et ut stercora arbitror, *quoniam tu es, Domine, spes mea*. Speret qui vult in incerto divitiarum; ego vero non ipsa quidem nisi abs te victui necessaria spero, nimirum verbo tuo confidens, in quo abjeci omnia: *Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis* (Matth. vi, 33). Nempe tibi derelictus est pauper; orphano tu eris adjutor (Psal. ix, 14). Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo; si insurgant adversum me prælia, si sæviat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro adversum spiritum concupiscat; in te ego sperabo.

6. Fratres, hoc sapere, ex fide vivere est, nec alius ex sententia dicere potest: *Quoniam tu es, Domine, spes mea*, nisi cui intus sit persuasum a Spiritu, ut quemadmodum monet propheta, jactet cogitatum suum in Domino, sciens quod enutriendus sit ab eo (Psal. lrv, 23), juxta illud quoque Petri apostoli: *Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum: ipsi enim cura est de vobis* (I Petr. v, 7). Utquid enim, si hæc sapimus utquid cunctamur abjicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias; et huic uni tam solidæ, tam perfectæ, tam beatæ spei, tota devotione animi, toto fervore spiritus inhærere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud in quo speres. Sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Attamen hujusmodi dictum intelligas [*aliqs*, ne negligas] volo. Si decreverit salvare nos, continuo liberabimur; si vivificare placuerit, vita in voluntate ejus est; si præmia æterna largiri, licet ei quod vult facere. An vero de facilitate jam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta voluntas? Plane et voluntatis testimonia credibilia facta sunt nimis. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (Joan. xv, 13). Denique quando in se speranti desit illa majestas, quæ tam studiose monet in se sperari? Plane non derelinquit sperantes in se. *Adjuvabit eos, ait, et liberabit eos, et cruet eos a peccatoribus, et salvabit eos* (Psal. xxxvi, 40). Quare? quibus meritis Audi quod sequitur: *Quia speraverunt in eo*. Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum hæc justitia, sed quæ ex fide est, non ex lege. *De quacunque tribulatione, inquit, clamaverint ad me, exaudiam eos*. Ecce numeræ tribulationes. Secundum multitudinem earum consolationes ejus lætificabunt animam tuam: dummodo ad aliam non convertaris; dummodo clames ad eum; dummodo speres in eum; nec humile aliquid vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum. Quis speravit in eo, et confusus est? Facilius est cælum et terram transire, quam verbum ejus evacuari.

7. *Altissimum, inquit, posuisti refugium tuum*. Non

accedet illuc tentator, non calumniator ascendet, non pessimus ille fratrum accusator attinget. Nempe ei dicitur hoc (recolite psalmi primordia) ei dicitur, qui in protectione Altissimi commoratur, illuc refugiens a pusillanimitate spiritus et tempestate. Quæ quidem duplex est necessitas fugiendi, quod videlicet et foris pugnæ, et intus timores. Minus enim fugere oporteret, si vel interior magnanimitas exteriores tumultus viriliter sustineret, vel exteriori tranquillitate pusillanimitas propria foveretur. *Altissimum, ait, 858 posuisti refugium tuum*. Sæpe illuc fugiamus, fratres: munitus est locus, nullus ibi timetur hostis. Utinam magis semper ibi manere liceret! Sed non est hoc temporis hujus. Quod modo refugium est, quandoque habitaculum erit, et habitaculum sempiternum. Interim sane, etsi persistere non conceditur, frequenter tamen est recurrendum. Nempe ad omnem tentationem, ad omnem tribulationem, ad omnem denique cujuscunque modi necessitatem, aperta est nobis urbs confugii; sinus matris expansus est: parata sunt foramina petrae; patent viscera misericordiæ Dei nostri. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum si effugere non meretur.

8. Jam quidem, fratres, quæ dicta sunt, ad expositionem versus hujus viderentur posse sufficere, si dixisset Propheta: *Quoniam in te speravi*; sicut in aliis psalmis quibusdam invenitur (Psal. xv, 1.) Cæterum quod dicit: *tu es, Domine, spes mea*, forte amplius aliquid sonat et sublimius, quod videlicet non modo in eo speret, sed eum. Convenientius siquidem spes nostra dicitur quod speramus, quam in quo speramus. Sunt autem forte nonnulli, qui a Domino obtinere temporalia seu spiritualia quælibet concupiscunt: sed perfecta charitas solum sitiit quod summum est, tota desiderii vehementia clamant: *Quid enim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum* (Psal. lxxii, 25, 26). Pulchre nobis utrumque paucis verbis hodie Jeremiæ prophetæ lectio commendavit: *Bonus es, Domine, sperantibus in te, animæ quærenti te* (Thren. iii, 25). Ubi sane et ipsam numeri discretionem prudenter adverte, quod sperantes quidem in eo pluraliter dixerit, quod hoc videatur commune multorum; quærentem vero eum, singulariter, quod singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis, non modo nil sperare nisi ab eo, sed nil quærere nisi eum. Quod si bonus illis, quanto magis istis?

9. Merito proinde quærenti illum animæ respondetur: *Altissimum posuisti refugium tuum*. Neque enim sic Deum sitiens anima, aut cum Petro ei in terreno monte facere tabernaculum (Matth. xvii, 4). aut cum Maria deinceps eum tangere vult in terra (Joan. xx, 17), sed plane clamat: *Fuge, dilecte mi, assimilare caprea hinnuloque cervorum super montes Bethel* (Cant. viii, 14). Audivit enim dicentem: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem; quia Pater major me est* (Joan. xiv, 28). Audivit dicentem: *Noli me tangere; nondum enim*

ascendi ad Patrem (Joan. xx, 17). Et cœlestis jam non ignara consilii clamat cum Apostolo: *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* (II Cor. v, 16). Super montes, inquit Bethel, supra omnem videlicet potestatem et principatum, super angelos et archangelos, cherubim quoque et seraphim (neque enim alii sunt montes domus Dei, quod sonat Bethel), plane in dextera Patris, ubi jam non sit Pater major eo in dextera Altissimi coalitissimum apprehendere concupiscens. Hæc enim est vita æterna, fratres, ut Patrem cognoscamus verum Deum, sed et quem misit Jesum Christum, verum nihilominus et unum cum eo Deum, super omnia benedictum in sæcula. Amen.

SERMO X.

De versu decimo, « Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. »

1. Nec nostra est, nec nova vobis, sed nota omnino sententia, in præcipuis quibusque partibus nostræ fidei, quid non sit, quam quid sit et sciri posse facilius, et periculosius ignorari. Idem sane etiam spei non inconvenienter tribui posse videtur. Longe enim facilius mens humana tantorum experta malorum, quibus sit caritura, quam quibus perfruitura, comprehendit. Nempe germana fidei, speique cognatio est; ut quod illa futurum credit, hæc sibi incipiat sperare futurum. Merito proinde Apostolus fidem sperandarum rerum substantiam esse definit (*Hebr. xi, 1*): quod videlicet non credita nemo sperare, non plus **854** quam super inane pingere possit. Dicit ergo fides: Parata sunt magna et inexcogitabilia bona a Deo fidelibus suis. Dicit spes: Mihi illa servantur. Nam tertia quidem charitas: Curro mihi, ait, ad illa. Cæterum, ut jam meminimus, difficile omnino, aut etiam impossibile est illorum qualitatem investigare bonorum, nisi cui forte, juxta illud Apostoli: *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (I Cor. ii, 9), revelaverit ipse per Spiritum suum. Sane quantumlibet perfectus in carne adhuc mortali degens (nisi enim esset hic quædam, ut ita dixerim, imperfecta perfectio, non diceret Apostolus: *Quotquot perfecti sumus, idipsum sentiamus*; idipsum profecto quod præmiserat: *Non quasi jam acceperim, aut jam perfectus sim* (Philipp. iii, 12), etiam Paulus ipse necesse est fateatur, quia *nunc cognosco ex parte*; et item: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem* (Cor. xiii, 12). Quod ergo homini interim noscitur capabilius, pia sane et provida inculcatione amplius commendatur. Proprium enim est afflictorum, ut molestiis eximi, summam reputent felicitatem; et carere miseria, summam beatitudinem arbitrentur. Unde Propheta in psalmo: *Convertere, inquit, anima mea, in requiem tuam, quia, Dominus beneficit tibi*: nec ulla tamen collatæ munera felicitatis enumerat, sed adjungit: *Quia eripuit animam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu* (Psal. cxiv, 7, 8). In quibus

sane verbis patenter indicat, quantam sibi requiem, quantaque Domini beneficia judicet a tribulationibus et periculis liberari.

2. Cui profecto sententiæ illud quoque, quod de psalmo nonagesimo hodie nobis tractandum est, simile invenitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Est autem versus ipsius, quantum non capimus, facilis intelligentia, ad quam forte ex vobis jam aliqui prævolarent. Neque enim tam rudes estis, aut spiritualis studii tam expertes, ut non facillime inter vos et tabernacula vestra, et rursum inter id quod malum, et quod flagellum dicitur, discernatis. Nam et Apostolum sane audistis dicentem, cum jam bonum certamen certasset, velocem fore depositionem tabernaculi sui (II Tim. iv, 6). Sed quid ego Apostoli verba memoro? Quasi vero ignorare possit miles tabernaculum suum, aut docendus sit exemplo alieno. Videmus sane nonnullos tabernacula sua in turpissimæ captivitatis domicilia commutasse, nec militare in his, sed miseram gerere servitutem. Imo vero quod omnino ridiculum est, sic errant aliqui, et in tantam oblivionem et spiritualem phrenesim devenerunt, ut nihil sese aliud putare, quam suum hoc exterius tabernaculum videantur. Quid enim aliud quam non modo Dei, sed et sui ignorantiam habent, qui tanquam mortui a corde, omnem insumunt operam circa carnem sic intendentes tabernaculo suo, ac si nunquam putent esse casurum? Verumtamen cadat necesse est, atque id quidem in brevi. An non se ipsos nescire videntur, qui sic detiti sunt carni et sanguini, ac si omnino nihil aliud quam carnem solum se esse reputent, sic in vano accipientes animas suas, tanquam prorsus ignorent animas se habere? *Si separaveris pretiosum a vili*, ait Dominus, *tanquam os meum eris* (Jerem. xv, 19): hoc est, si solerter discreveris inter exterioriorem interioremque substantiam, ut non plus tabernaculo tuo timeas a flagello, quam tibi ipsi a malo. Hoc enim malum est, unde dicitur: *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. xxxvi, 27). Hoc malum, quod sua quidem anima animam privat, quod separat inter te et Deum; ut eo regnante, tanquam corpus sine anima, sic sit anima sine Deo, plane mortua in semetipsa instar unius eorum quos tanquam sine Deo in hoc sæculo fuisse Apostolus memorabat. (Ephes. ii, 12).

3. Nec sane dixerim, ut vel ipsam odio habeas carnem tuam. Dilige eam, tanquam tibi datam in adjutorium, et ad æternæ beatitudinis consortium præparatam. Cæterum sic amet anima carnem, ut non ipsa in carnem transisse putetur, dicaturque ei a Domino: **855** *Non permanebit spiritus meus, in homine, quia caro est* (Gen. vi, 3). Diligat anima carnem suam; sed multo magis suam ipsius animam servet. Amet Adam Evam suam; sed non sic amet, ut voci ejus plus obediat quam divinæ. Denique ne ipsi quidem expedit sic amari, ut videlicet cui interim caves flagello paternæ correptionis,

thesaurizes iram æternæ damnationis. *Genimina viperarum*, ait Joannes, *quis demonstravit vos fugere a ventura ira? Facite dignos fructus pœnitentiæ* (Matth. III, 7, 8). Ac si evidentius loqueretur: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus; sustinete virgam corripientem, ne sentiat malleum conterentem. Quomodo dicunt nobis carnales homines: Crudelis est vita vestra, non parcitis carni vestræ? Esto, non parcimus semini. In quo ei magis parcere poteramus? An non melius est illi renovari et multiplicari in agro, quam in horreo putrefieri? Heu! computruerunt jumenta in stercore suo! (Joel. I, 17.) Sic vos parcitis carni vestræ? Simus nos crudeles interim non parcendo: at vos plane parcendo crudeliores. Siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe: videritis vos ipsi quid ignominiae interim vestra sustineat, quid miseriæ eam maneat in futurum. *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Hic duplex est stola, et gemina quædam immortalitas commendatur. Unde enim nisi ex separatione animæ et corporis mors procedit? Inde est quod mortuum corpus, exanime nominatur. Unde autem separatio hæc, nisi ex flagellis præsentibus, ex qualibet doloris vehementia, et ipsius corporis corruptione, ex pœna peccati? Merito timet proinde et odit flagellum caro nostra, quo nimirum ab ipsius animæ tam delectabili honorabilique consortio amarum nimis divortium patiatur. Cæterum interim quidem donec revocetur [*alias*, renovetur], velit, nolit, sustineat illud necesse est. Expediit autem sic tolerare, ut prorsus evadas, et flagellum deinceps non appropinquet tabernaculo tuo.

4. Jam vero, ut supra meminimus, et incessanter convenit meminisse, vera animæ vita Deus est: et inter hæc quoque separat malum, sed malum animæ, quod non est aliud quam peccatum. Eia, fratres, nugari libeat, otiositatibus indulgere delectet; nimirum gemino hoc serpente vicino, qui duplicem nobis auferant vitam, alter corporis, alter cordis. Quidni secure dormiamus, nisi quod negligentia in graviore periculo, non tam securitatis est, quam desperationis indicium? Et quidem optandum nobis ab utroque liberari: sed cavendum sane interim peccatum, quam peccati pœna; et eo studiosius a malo, quam a flagello declinandum quo perniciosius et omnino infelicius sit a Deo animam, quam a corpore separari. Sane ubi prorsus de medio factum fuerit omne peccatum, causa quidem omnino sublata nec ipse quoque deinceps manebit effectus: ut quomodo accedere jam ad te malum omnino non poterit, sic nec flagellum quidem valeat appropinquare tabernaculo tuo, quod videlicet tam longe sit ab exteriori homine quælibet pœna, quam longe fuerit culpa ab interiori. Neque enim dicit, Non erit in te malum, aut flagellum in tabernaculo tuo; sed: *Non accedet, non appropinquabit.*

5. Siquidem est considerare homines, in quibus peccatum non modo habitat, sed et regnat: nec jam

proximum magis, aut magis intimum posse esse videtur, nisi forte cum sic dominabitur eis, ut nullo modo deinceps valeat non dominari. Est autem et alios invenire, in quibus quidem adhuc manet peccatum, sed jam non dominatur aut prævalet in eis, evulsum quodammodo, necdum tamen expulsum; dejectum, sed non prorsus ejectum. Constat sane ab initio non fuisse sic; sed in parentibus primis ante primam illam mandati prævaricationem non modo non regnasse peccatum, sed nec fuisse quidem. At tamen quodammodo jam tunc prope illos fuisse videtur, quod tam facile persuasum est, quod tam festinanter intravit. Quid vero aliud admonebat, quam et ipsam quoque peccati pœnam, etsi necdum inesse corporibus, jam ~~856~~ tamen velut pro foribus esse qui dixit: *In quacunque die comederitis de ligno scientiæ boni et mali, morte moriemini?* (Gen. II, 17.) Felix proinde expectatio, et beata spes nostra, quorum tam longe gloriosior futura est resurrectio, quam fuerit prima conditio: ut nec culpa omnino, nec pœna: nec malum scilicet nec flagellum, aut regnet, aut habitet; aut regnare, aut habitare jam possit aliquando in animabus, seu in corporibus nostris. *Non accedet*, inquit, *ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Nempe nil tam remotum, quam quod adesse ultra non potest.

6. Sed quid agimus, fratres? Vereor deprehendi. Nempe horam hanc magnus ille et communis abbas noster et vester non vocationi sermonum, sed operi manuum noscitur assignasse (Reg. S. Benedicti, cap. 48). Puto tamen ignoscet facile, præsertim non immemor religiosæ fraudis illius, qua Romanus olim tribus annis in specu posito pie ministravit. « Pie » siquidem, ut legimus, « patris sui oculis furabatur horas, et quem sibi subripere ad manducandum poterat, certis diebus Benedicto panem ferebat (Greg. lib. II *Dialog.*, cap. 1). » Et ego quidem non dubito, fratres, pluribus qui inter vos sunt, abundantiorum spiritualium deliciarum suppetere copiam; sed quod vobis communico, non subripio mihi. Quinimo et securius, et suavius, quidquid illud sit quod Dominus domat, sumo vobiscum: nec enim alimonia hæc distribuendo minuitur, sed potius augetur ministrando. Verumtamen quod aliquoties [*alias* aliquando] vobis loquimur præter consuetudinem ordinis nostri, non nostra id agimus præsumptione, sed de voluntate venerabilium fratrum et coabbatum nostrorum, qui id nobis etiam injungunt, quod tamen sibi quidem passim nolunt omnino licere. Nempe aliam mihi rationem et singularem necessitatem esse noverunt. Neque enim modo loquerer vobis, si possem laborare vobiscum. Illud forte vobis efficacius verbum foret, sed et conscientiae meæ magis acceptum. Cæterum quando id mihi peccatis meis exigentibus, et onerosi hujus (ut ipsi scitis) tam multiplici infirmitate corporis, et ipsa quoque temporis necessitate negatur; utinam dicens et non faciens, in regno Dei vel minimus merear inveniri. Amen.

SERMO XI.

De versu undecimo, « Quoniam angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis. »

1. Scriptum est, et veraciter scriptum, quia *Misericordiæ Domini quod consumpti non sumus, quod non tradidit nos in manus inimicorum nostrorum* (Thren. iii, 22). Vigilat super nos indefessus et pervigil ille singularis clementiæ oculus; non dormit, neque dormitat qui custodit Israel. Id quidem necesse est. Non enim dormit, neque dormitat qui impugnat Israel. Et sicut ipse sollicitus est nostri, et ipsi cura est nobis: sic ille sollicitus est ut nos mactet et perdat, et una ei cura, ne forte qui aversus est revertatur. Nos autem aut non attendimus, aut minus, attendimus reverentiam præsentis, protegentis custodiam, beneficia largientis, ingrati gratiæ, imo tam multiplicibus gratiis, quibus prævenit nos, et subvenit nobis. Et nunc quidem per se ipsum implet splendoribus animas nostras, nunc per angelos visitat, nunc per homines instruit, nunc etiam consolatur et erudit per Scripturas. *Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* (Rom. xv, 4). Bene ad doctrinam, ut per patientiam speremus: siquidem, ut alibi dictum est: *Doctrina viri per patientiam noscitur* (Prov. xix, 11). Sed et patientia probationem operatur, probatio vero spem (Rom. v, 4). Quid nos soli nobis non adsumus? quid soli negligimus nosmetipsos? An ideo dissimulandum nobis, quia undique subvenitur nobis? Imo vero propterea studiosius vigilandum. Neque enim tam magna pro nobis in coelo pariter et in terra sollicitudo gereretur, si in magna nobis incumbere necessitas videretur, si non tam multiplex § 57 nobis custodia, nisi ob multiplices insidias, poneretur.

2. Felices proinde fratres nostri, qui jam liberati sunt de laqueo venantium, qui de tabernaculis militantium ad atria quiescentium transierunt, malorum timore sublato, in spe singulariter constituti! Uni istorum, imo universitati dicitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Sane considera, non ad hominem qui secundum carnem vivit, sed ad eum qui in carne degens secundum spiritum ambulat, hanc fieri promissionem: si quidem non est distinguere inter illum, et tabernaculum suum. Confusa in eo sunt omnia, tanquam in filio Babylonis. Denique hujusmodi homo etiam caro est, nec in eo spiritus manet. Ubi autem non fuerit spiritus bonus, quando appropinquare necesse est. Semper enim malum poena comitatur. *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Magna promissio: sed unde id sperare licet! Quomodo malum et flagellum evadam, quomodo effugiam, quomodo elongabo, ut non appropinquent mihi? Quo merito, qua sapientia, qua virtute? *Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in om-*

nibus viis tuis. In quibus omnibus viis? Quibus declinas a malo, quibus fugis a ventura ira. Multæ sunt viæ, et genera multa viarum; magnum profecto periculum viatori. Quam facile in multarum occursu errabit in via sua, qui viarum discretionem caruerit! Nam neque angelis mandavit ut in omnibus viis custodiant nos, sed in omnibus viis nostris. Sunt autem a quibus, non in quibus. [alias, et in quibus] oporteat custodiri.

3. Scrutemur proinde vias nostras, fratres, etiam vias dæmonum, vias quoque beatorum spirituum, et vias Domini investigemus. Et quidem supra me est quod incipio; sed adjuvabitis orationibus vestris, ut aperiat mihi thesaurum intelligentiæ suæ, et voluntaria oris mei beneplacita faciat sibi Deus. Viæ igitur filiorum Adam in necessitate et cupiditate versantur. Ab utraque siquidem ducimur, et ab utraque trahimur: nisi quod videmur magis urgeri necessitate, trahi cupiditate. Et necessitas quidem specialiter corpori tribuenda videtur. Nec simplex illa est, sed anfractus habens plurimos, plurimaque dispendia: nam compendia pauca admodum, si qua tamen. Quis hominum nesciat quod necessitas hominum revera quam multiplex sit? quis sufficiat, quam sit multiplex, explicare? Ipsa nos erudit experientia, ipsa vexatio dat intellectum. In his quisque docetur, quam necesse habeat clamare ad Dominum, non, de necessitate, sed *de necessitatibus meis erue me* (Psal. xxiv, 17). Nec modo ab hac via necessitatis, sed ab ea quoque, quæ cupiditatis est, optabit educi, quisquis non surda aure monita Sapientis exceperit. Quid enim ille ait? *A voluntatibus tuis avertere*: et item, *Post concupiscentias tuas non eas* (Eccli. xviii, 30). Siquidem e duobus malis longe melius est in necessitate gradi, quam in cupiditate. Multiplex illa: sed ista amplius per omnem modum, imo ultra omnem modum multiplicior invenitur. Res cordis ista cupiditas: propterea tanto major, quanto anima plus est quam corpus. Denique hæ sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ; sed finem non habent, nisi cum demergunt in profundum inferni. Si invenisti vias hominum, illud quoque considera, ne forte de his dictum sit, *Contritio et infelicitas in viis eorum* (Psal. xlii, 3); ut sit contritio in necessitate, infelicitas in cupiditate. Quomodo in cupiditate infelicitas; id est non felicitas, ut putatur? Quid enim, si cui forte videtur in terrenarum affluentia rerum felicitas arridere concupita? Eo ipso infelicior est, quo vehementius ipsam pro felicitate amplectitur infelicitatem, aut magis immergitur ei, et absorbetur ab ea. Væ filiis hominum ab hac felicitate falsa atque fallaci! Væ qui dicit, Quia dives sum, et nullius egeo; cum sit pauper et nudus, et miser, et miserabilis! Et necessitas quidem ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia et oblivione § 58 procedit. Idcirco enim alienum mendicat anima, quod oblita sit comedere panem suum: propterea terrenis inhiat, quod minime coelestia meditetur.

4. Videamus et dæmonum vias, videamus et caveamus, videamus et fugiamus eas: siquidem viæ illorum præsumptio et obstinatio. Scire vultis unde id sciam? Considerate eorum principem: qualis ille est, tales et domestici ejus. Considerate viarum ipsius principia, si non manifeste in immanissimam statim præsumptionem prosilierit, dicens: *Sedebo, in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, similis ero Altissimo* (Isai. xiv, 13). Quam temeraria, quamque horrenda præsumptio! Numquid non illic ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare? Propter præsumptionem stare non potuerunt; propter obstinationem qui cecidit, non adjiciet ut resurgat. Ex hac nempe [*alias*, namque] spiritus vadens, ex illa et non rediens est. Et mira quidem præsumptio dæmonum, sed non minus mira obstinatio est, quod superbia eorum sepe ascendit: propterea non est illis commutatio. Quia enim converti noluerunt a via præsumptionis, inciderunt in viam obstinationis. Quam perverso et everso sunt corde filii hominum, quicunque sectantur vestigia dæmonum, ingrediuntur dæmonum vias! Hæc enim tota adversum nos spiritualium colluctatio nequitiarum est, ut nos seducant ut nos inducant in vias suas, ut deducant in eis, perducant ad destinatum finem, qui paratus est eis. Fuge, homo, præsumptionem, ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maxime vitiis gaudet, in se ipso expertus quam difficile possis ab hac tanta voragine respirare.

5. Nolo autem ignorare vos, fratres, quonam modo descendatur, imo cadatur in illas. Primus enim, ut interim occurrit, gradus descensionis hujus, dissimulatio est propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis; dum sibi parcens, sibi blandiens, sibi persuadens homo aliquid se esse, cum nihil sit, jam ipse se seducit. Secundus gradus, ignorantia sui. Ubi enim in primo gradu inutilia sibi consuerit perizomata foliorum, quid superest nisi ut vulnera tecta non videat, præsertim cum ad hoc solum texerit ne videret? Ex hoc tandem fit ut etiam alio revelante, vulnera non esse contendat, conversus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodum jam vicinus, imo contiguus præsumptioni. Quid enim mali jam actitare vereatur, qui præsumit et defensare? Cæterum difficile hic hærebit in tenebris et lubrico, præsertim cum non desit etiam angelus Domini malus persequens et impellens. Itaque quartus gradus, vel quartum potius præcipitium, contemptus est; ut, quemadmodum Scriptura dicit, *Impius, cum venerit in profundum malorum, contemnat* (Prov. xviii, 3). Ex hoc et deinceps magis ac magis super eum urget puteus os suum, dum videlicet ejusmodi animam contemptus tradit impœnitentiæ, impœnitentia obstinatione firmatur. Hoc est jam peccatum, quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remittitur: quia cor durum et induratum nec timet Deum, nec hominem reveretur,

Qui sic in omnibus viis suis adhæret diabolo, manifeste factus est unus spiritus cum eo. Et viæ quidem hominum, quas superius demonstravimus, ipsæ sunt de quibus dicitur, *Tentatio vos non apprehendat nisi humana* (I Cor. x, 13); et quia humanum est peccare. Porro vias diabolicas a natura hominis alienas esse quis nesciat? nisi quod in nonnullis ipsa sibi consuetudo induisse naturam videatur. Cæterum etsi quorundam hominum sit, non humanum tamen, sed diabolicum est in malo perseverare.

6. Quæ vero sunt sanctorum angelorum viæ? Profecto illæ quas Unigenitus enarravit, dicens: *Videbitis angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis* (Joan. i, 51). Ascensio igitur et descensio viæ illorum: ascensio propter se: descensio vel potius condensio propter nos. Sic beati illi spiritus ascendunt per contemplationem 859 Dei, descendunt per compassionem tui, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Ascendunt ad vultum ejus, descendunt ad nutum ejus; quoniam angelis suis mandavit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur, quia semper vident faciem Patris.

7. Puto et vias Domini vultis audire. Multum præsumere videor, si me illas promiserò ostensurum. Legitur autem de ipso, quoniam *docebit nos vias suas* (Psal. xxiv, 9, et Mich. iv, 2). Cui enim alteri crederetur? Docuit itaque vias suas, cum apernit labia prophetæ, ut diceret: *Universæ viæ Domini, misericordia et veritas* (Psal. xxiv, 10). Ita ad singulos, ita ad omnes communiter venit; in misericordia scilicet et veritate. Ubi enim multa jam fuerit de miseratione præsumptio, sed oblivio veritatis; non continuo ibi Deus. Sed neque ubi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria misericordiæ consolatio. Nam neque veritatem tenet, qui misericordiam, ubi vere est, non agnoscit: nec vera esse sine veritate misericordia potest. Itaque ubi misericordia et veritas obviaverunt sibi, sese etiam justitia et pax osculantur; nec is abesse potest, cujus in pace factus est locus. Quanta audivimus et cognovimus (siquidem patres nostri annuntiaverunt nobis) super hac copula tam felici misericordiæ et veritatis! *Misericordia tua et veritas tua susceperunt me*, ait Propheta (Psal. xxxix, 12), et alio loco, *Misericordia, inquit, tua ante oculos meos est, et complacui in veritate tua* (Psal. xxv, 3). Sed et Dominus ipse de eo: *Veritas mea et misericordia mea cum ipso* (Psal. lxxxviii, 25).

8. Sed considera etiam manifestos adventus Domini, quemadmodum scilicet in eo, qui jam præsumptus est, misericordem teneas Salvatorem; porro in eo qui in fine promissus est, veracem sustineas retributorem. Nam et hinc forte videbitur dictum, *Quia misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus* (Psal. lxxxiii, 42). Quamvis et in priore quoque adventu recordatus sit misericordiæ suæ, et veritatis suæ domui Israel et in posteriori, licet judicaturus sit orbem terræ in

æquitate, et populos in veritate sua; non tamen futurum iudicium fiet sine misericordia, nisi forte ei qui non fecerit misericordiam. Hæc sunt etenim æternitatis itinera, de quibus apud prophetam sic habes: *Incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus* (Habac. III, 6). Ad manum est unde id facillime probare possim: siquidem *Misericordia Domini ab æterno, et usque in æternum* (Psal. CII, 17); et, *Veritas Domini manet in æternum* (Psal. CXVI, 2). Ab his itineribus incurvati sunt colles mundi, superbī dæmones, principes mundi hujus, tenebrarum harum: qui viam veritatis et misericordiae nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus. Quid illi et veritati, qui *mendax est et pater ejus*? Denique habes manifeste de eo scriptum: Quoniam *in veritate non stetit*. Quam vero longe fuerit a misericordia, etiam inflicta nobis ab illo miseria nostra testatur. Quando ille unquam misericors fuit, qui *homicida ab initio erat*? (Joan. VIII, 44.) Postremo qui sibi nequam, cui bonus? Quam nequissimus ille sibi, qui nunquam super propria iniquitate dolet, nunquam super propria damnatione compungitur? Nimirum falsa præsumptio a via veritatis extrusit, crudelis obstinatio viam misericordiae interclusit. Inde enim nec in se unquam assequi, nec a Domino misericordiam consequi potest. In hunc ergo modum tumidi illi colles incurvati sunt ab itineribus æternitatis, dum a viis Domini (quæ quidem rectæ sunt) per anfractus suos et distorta non tam itinera, quam præcipitia corruerunt. Quam vero prudentius atque utilius alii quidem colles ab his itineribus incurvati et humiliati sunt ad salutem! Non enim incurvati ab his, tanquam ab eorum rectitudine dissidentes: sed quod ipsa eos incurvaverunt itinera æternitatis. An non incurvatos jam cernere est colles mundi, dum sublimes quique ac potentes devota subiectione inclinantur ad Dominum, et ejus vestigia adorant? Nunquid non incurvantur, cum ab ipsa sua perniciose celsitudine vanitatis et crudelitatis, ad humiles semitas convertuntur misericordiae et veritatis?

§§ 9. Ad ista nimirum Domini vias non modo bonorum spirituum, sed etiam electorum viæ hominum diriguntur. Et primus quidem gradus misero homini emergenti de profundo vitiorum, illa est misericordia, qua miseretur filio matris suæ, miseretur animæ suæ, proinde placens Deo. Imitatur enim qui hujusmodi est, magnum illud divinæ miserationis opus; compunctus cum eo, qui prior pro eo punctus est, moriens et ipse quodammodo pro salute sua, nec parcens sibi ipsi. Hæc miseratio prima excipit redeuntem ad cor, et hæc intra ipsa viscerum actitatur arcana. Superest ut via regia progrediatur, et procedat usque ad veritatem: et, quod sæpissime commendamus vobis, cordis contritionem oris confessio comitetur. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Conversus ad cor parvulus fiat in oculis suis necesse est, sicut Veritas ait: *Nisi conversi fueritis, et effi-*

ciamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum (Matth. XVIII, 3). Non ergo velit dissimulare, quod non valet nescire, quam ad nihilum redactus sit. Non confundatur in lucem prodere veritatis, quod non sine miserationis affectu viderit in occulto. Sic ingreditur homo misericordiae vias et veritatis, vias utique Domini, vias vitæ; et fructus viarum, salus est viatoris.

10. Vias quoque angelorum ad easdem nihilominus tendere manifestum est. Cum enim ascendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua et desiderando satiantur, et satiando desiderant. Cum vero descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, ut custodiant nos in omnibus viis nostris. Administratorii enim spiritus sunt, missi in ministerium propter nos (Hebr. I, 14). Plane ministri nostri, non Domini nostri. Et in hoc Unigeniti formam imitantur, qui non venit ministrari, sed ministrare (Matth. XX, 28): qui stetit inter discipulos tanquam qui ministrat. Fructus angelicarum viarum, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, et obedientia est charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinæ gratiæ, hinc vero custodia viæ nostræ; siquidem angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus indigentis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in præsumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidem jam non hominum, sed dæmonum viæ sunt. In quo enim tam facile inveniri solent homines obstinati, quam in eo quod ad necessitatem pertinere aut simulant, aut arbitrantur? Quidquid moneas, ait ille, ego quod possum, possum et non ultra possum. « Tu si hic sis, aliter sentias (Terentius, *Andria*, act. 2, sc. 1). » Unde vero in præsumptionem, nisi ex quodam impetu vehementioris desiderii prosilimus?

11. Interim ergo mandavit angelis suis Deus, non quidem ut amoveant te a viis tuis, sed in eis ipsis te custodiant, et quasi per vias suas, vias tuas dirigant in vias ipsius. Quonam modo? inquis. Nempe ut quod angelus ex sola charitate purius agit, tu propria saltem necessitate compulsus et admonitus, descendas et condescendas, exhibere scilicet proximo misericordiam: et rursum cum eodem angelo levans desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam et perpetuam veritatem. Hinc enim monemur levare corda nostra cum manibus (Then. III, 41); hinc audimus quotidie, « Sursum corda. » Hinc quoque negligentes arguimur, et dicitur nobis: *Filii hominum, usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium?* (Psal. IV, 3). Exoneratum enim cor et leve levatur magis, ut quærat et diligat veritatem. Nec mireris quod in vias Domini secum nos admittere, imo et immittere non dedignentur, qui custodire dignantur in nostris. Quam felicius tamen in eis ipsi ambulant, quamque secarius. Cæterum et ipsi quoque, quanquam longe inferius ab eo qui Ve-

ritas ipsa, et ipsa Misericordia est, in misericordia et veritate versantur.

12. Quam vero congrue suis quæque gradibus, sibi que competentibus disposuit Deus! Summam rerum **861** tenet ipse qui summus est, ipse supra quem nihil est, ultra quem nihil. Porro angelos suos non in summo quidem posuit, sed in tuto: quippe ei qui in summo stat, vicinius adhærentes, ac proinde confirmatos virtute ex alto. Nam homines quidem nec in summo, nec in tuto sunt, sed in cauto. Denique et in solido sunt, id est in terra, habentes locum imum, sed non infimum, unde et possibile et necesse sit ut sibi caveant. Dæmones autem in pendulo hujus aeris vagi [alias, vani] ventosique vagantur. Indigni siquidem cœlos conscendere, ad terram tamen descendere dedignantur. Et hodie quidem ista sufficiant. Atque utinam ejusdem ipsius munere sufficientes ei gratias referre valeamus, ex quo et sufficientia nostra est. Non enim sufficientes sumus, vel cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis (*II Cor. III, 5*), nisi ipse dederit nobis qui dat omnibus affluenter, et est super omnia Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XII.

De versu undecimo. « Quoniam angelis suis mandavit de te, » etc., et de versu duodecimo, « In manibus portabunt te, » etc.

1. Si meministis, hesterno sermone vias dæmonum præsumptionem diximus et obstinationem, nec tacuimus quare id diceremus. Possumus tamen, si necessarium judicatis, vias eorum via adhuc alia **C** investigare. Nam, etsi omnimodis eas occultare laborent, multipliciter eos prodit Spiritus sanctus, multipliciter in Scripturis sanctis declarat semitas iniquorum. Legimus siquidem de eis omnibus, quoniam *in circuitu impij ambulant* (*Psal. XI, 9*). Legimus de eorum principe, quoniam *circuit quærens quem devoret* (*I Petr. v, 8*). Quod et ipse fateri cogitur in præsentia majestatis, cum inter filios Dei astans et unde veniat requisitus: *Circuitivi*, ait, *terram, et perambulavi eam* (*Job I, 7*). Dicamus itaque vias ejus, circuitionem et circumventionem: ista enim ad nos, illa utitur in se ipso. Semper ille extollitur, sed dejicitur semper: superbia ejus ascendit semper, semper humiliatur. Numquid non circuitus iste? Qui enim in circuitu ambulat, proficiscitur quidem, sed proficit nihil. Væ homini qui sequitur hunc circuitum, qui nunquam a propria voluntate recedit. Si conaris avellere, paululum sequi videbitur, sed in dolo. Circuitus est, aliunde reditum parat, non ab ea penitus abducetur. Satagit undique, undique fugitat, hæret tamen semper propriæ voluntati.

2. Verumtamen, si mala est circuitio propria, longe quidem peior circumventio aliena. Ea siquidem vel maxime diabolus facit. Sed quomodo, fratres, ut miserum hominem circumveniat, superbissimus ille descendit? Vide circuitum impij etiam in hoc ipso. Oculi ejus omne sublime vident: attamen ima quoque ipsa curiose vestigat, sed ut magis

A ascendat, ut vehementius intumescat, et, dum conculcaverit humilem, sibi videatur esse sublimior, sicut scriptum est, *Dum superbit impius, incenditur pauper* (*Psal. IX, 2*). Quam perverse ascendentes et descendentes angelos bonos angelus malus æmulator! Ascendit studio vanitatis, descendit livore malignitatis. Cujus mendax ascensio, ejus crudelis descensio est: expers ille, ut heri diximus, misericordiæ et veritatis. Cæterum si descendunt maligni ut circumveniant, gratias ei cujus mandato descendunt et benigni angeli, ut subveniant nobis, ut custodiant nos in omnibus viis nostris. Neque hoc solum, sed: *In manibus, inquit portabunt te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum.*

3. Quanta nobis, fratres, in hujus Scriptura verbis et eruditio, et admonitio, et consolatio exhibetur! Quis in omnibus psalmis tam magnifice pusillanimes consolatur, negligentes admonet, erudit ignorantes? Unde id quoque fidelibus suis providentia voluit divina præstare, ut in ore ipsorum versiculi psalmi hujus hoc maxime quadragesimali tempore versarentur. Nec aliunde quam ex ipsius usurpatione diaboli **862** sumpta videtur occasio, ut in hoc quoque nequissimus ille servus filii serviat vel invitus. Quid enim tam molestum ei, quid nobis esse poterat tam jucundum, quam ut etiam malum ejus nobis cooperaretur in bonum? *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Confiteantur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum. Confiteantur et dicant inter gentes, quoniam magnificavit Dominus facere cum eis. Domine, quid est homo qui innotuisti ei? aut quid apponis erga eum cor tuum? Apponis cor erga eum, geris pro eo sollicitudinem, curam illius habens. Denique ei mittis Unigenitum tuum, immittis Spiritum tuum, promittis etiam vultum tuum. Et ne quid in cœlestibus vacet ab opera sollicitudinis nostræ, beatos illos spiritus propter nos mittis in ministerium, custodiæ nostræ deputas, nostros jubes fieri pædagogos. Parum est enim quod facis angelos tuos spiritus; facis et angelos parvulorum. Denique angeli eorum semper vident faciem Patris (*Matth. XVIII, 10*). Illos utique spiritus tam felices, et tuos ad nos, et nostros ad te angelos facis.

D 4. *Angelis suis mandavit de te.* Mira dignatio, et vere magna dilectio charitatis! Quis enim, quibus, de quo, quid mandavit? Studiose consideremus, fratres, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandavit? Cujus sunt angeli? cujus mandatis obtemperant? cujus obediunt voluntati? Nempe: *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis*; nec cunctantur, quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo majestas mandavit angelis et angelis suis mandavit. Illis utique sublimibus, tam beatis, tam proximis sibi cohærentibus, tam familiariter adhærentibus, et vere domesticis Dei. Mandavit autem de te. Tu quis es? Domine, quid est homo, quod memor es ejus, aut

filius hominis, quoniam reputas eum? Quasi vero non sit homo putredo, et filius hominis vermis. Sed quid putas mandavit de te? Nunquid scripsit contra te amaritudines? nunquid ut contra folium quod vento rapitur, ostendant potentiam suam, et stipulam siccam persequantur? nunquid ut tollant impium, ne videat gloriam Dei? Mandandum istud est, non mandatum. Non recedas ab adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorare, ne de te illud quandoque mandetur. Quem enim protexerit Deus cœli, non de eo illud mandabitur, sed pro eo. Et quod interim non mandatur, pro eo differtur, ut sint omnia propter electos. Denique parantibus ire servis, et continuo superseminata colligere zizania cupientibus, providus paterfamilias: *Sinite*, inquit, *usque ad messem, ne forte eradicetis simul et triticum* (Matth. XIII, 30, 29). Quomodo igitur tandiu conservabitur interea? Hoc plane, hoc opus præsens, hoc mandatum temporis hujus.

5. Itaque angelis suis mandavit de te, ut custodiant te. O triticum inter zizania! o granum inter paleas! o liliū inter spinas! Gratias ei, fratres, gratias ei et pro nobis pariter et pro vobis. Pretiosum depositum nobis commiserat, fructum crucis suæ, pretium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac tam parum tuta, tam parum utili, tam fragili, tam insufficienti. Super muros tuos, Jerusalem, constituit custodes. Nempe etiam ipsi qui videntur muri, aut in muro ipso columnæ, his custodibus egent, et maxime.

6. Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Quantam tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam! reverentiam pro præsentia, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia. Cautè ambula, ut videlicet cui adsunt angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus viis tuis. In quovis diversorio, in quovis angulo, angelo tuo reverentiam habe. Tunc audeas illo præsente, quod vidente me non auderes? An præsentem esse dubitas quem non vides? Quid si audires? quid si tangeres? quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum præsentia comprobatur. Non omnia visui subjacent, nec corporalia quidem: quanto magis spiritualia procul sunt ab omni sensu corporeo, et spiritualiter potius vestiganda? Si finem consulas, ea tibi angelicam probat præsentiam non deesse. Nec dixisse piget, quoniam fides probat; quam nimirum Apostolus argumentum non apparentium esse definit (Hebr. XI, 1). Adsunt igitur, et adsunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te. Adsunt ut protegant, adsunt ut prosint. Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? siquidem soli ei honor et gloria. Quare soli? Quia ipse mandavit; et omne datum optimum nonnisi ab illo est (Jac. I, 17).

7. Verumtamen etsi ille mandavit; ipsis quoque qui et ei ex tanta charitate obediunt, et nobis subveniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet. Simus ergo devoti, simus grati tantis custodibus: redamemus eos, honoremus eos quantum possumus,

quantum debemus. Totus tamen ei reddatur et amor, et honor noster, a quo tam ipsis quam nobis est totum, unde honorare possumus vel amare, unde amari honorarive meremur. Neque enim Apostolus ubi ait: *Soli Deo honor et gloria* (I Tim. I, 17), prophetico credendus est obviare sermoni, qui sibi etiam amicos Dei nimis honorificatos esse testatur (Psal. CXXXVIII, 17). Puto autem simile esse illud verbum Apostoli ei quod item ait: *Memini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis*. Siquidem hoc non voluit, ut alia quælibet debita negarentur, præsertim cum idem ipse dicat: *Cui honorem, honorem* (Rom. XII, 8, 7), et cætera in hunc modum. Ut ergo plenius intelligas quid in utroque senserit, quidve monuerit, vide quemadmodum inter radios solis minora quælibet luminaria non videntur. Nunquid amota modo sidera arbitratur? Nunquid extincta? Minime quidem; sed ampliori claritate quodammodo tecta, interim apparere non posse. Sic ergo dilectio alia quævis debita superans, quasi sola regnare debet in nobis: ut quidquid debetur cæteris, sibi vindicet, et ex dilectione omnia faciamus. Sic divinus prævalere debet honor, et quodammodo præjudicare universis, ut solus ipse non modo præ omnibus, sed in omnibus honoretur. Id ipsum sane putes dictum etiam de amore. Quid enim extra ipsum reliquit cæteris, qui totum cor, totam animam, totam virtutem Domino Deo suo in dilectione donavit? In ipso itaque, fratres, affectuose diligamus angelos ejus, tanquam futuros aliquando cohæredes nostros, interim vero actores et tutores a Patre positos, et præpositos nobis. Nunc enim filii Dei sumus, etsi nondum appareat quid erimus, eo quod adhuc parvuli sub tutoribus et actoribus simus, tanquam nihil interim differentes a servis.

8. Cæterum etsi tam parvuli sumus, et tam magna nobis, nec modo tam magna, sed et tam periculosa via restat; quid tamen sub tantis custodibus timeamus? Nec superari, nec seduci, minus autem seducere possunt, cui custodiunt nos in omnibus viis nostris. Fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt. quid trepidamus? Tantum sequamur eos, adhæreamus eis, et in protectione Dei cœli commoremur. Vide enim quam tibi necessaria sit ista protectio, ista custodia in omnibus viis tuis. *In manibus*, inquit, *portabunt te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum*. Parum tibi videtur, quod sit lapis offensionis in via? Considera quæ sequuntur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*. Quam necessarius pædagogus, imo etiam bajulus, præsertim parvulo inter hæc gradienti! *In manibus*, inquit, *portabunt te*. In tuis quidem viis custodient te, et deducunt parvulum, qua potest parvulus ambulare. Cæterum non te patientur tentari supra quam sustinere potes, sed in manibus tollent, ut pertranseas offendiculum. Quam facile transit, qui illis portatur in manibus! quam suaviter, juxta vulgare proverbium, *natat, cujus alter sustinet mentum*!

9. Quoties ergo gravissima cernitur urgere tentatio, **864** et tribulatio vehemens imminere, invoca custodem tuum, ductorem tuum, adiutorem tuum opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, et dic: Domine, salva nos, perimus. Non dormit, neque dormitat, etsi ad tempus quandoque dissimulet, ne forte periculosius ab illius te manibus ipse præcipites, si te eis ignoraveris sustentatum. Spirituales enim sunt manus istæ, et auxilia utique spiritualia, quæ singulis electorum pro cuiusque discriminis modo et objectæ difficultatis, tanquam lapidæ molis quantitate, ab is qui sibi deputati sunt angelis spiritualiter et multipliciter exhibentur. Dico ego tamen aliqua ex his quæ communia magis arbitror, et paucis qui inter vos sunt in experta. Turbatur aliquis vehementer, seu corporali quovis incommodo, seu tribulatione aliqua sæculari, seu acedia spiritus et quadam animi defectione languescens? Jam tentari incipit supra quam valeat sustinere, jam impinget et offendet in lapidem, si non fuerit qui subveniat. Quis vero est lapis iste? Ego illum intelligo lapidem offensionis, et petram scandali, in quam si offenderit quis, collidetur: super quem vero ceciderit, conteret eum; lapidem utique angularem, electum, pretiosum, qui est Dominus Christus (*Isai. viii, 14* et *I Petr. ii, 6-8*). In hunc lapidem offendere, est murmurare adversus eum, scandalizari a pusillanimitate spiritus et tempestate. Itaque opus illi est angelica consolatione, angelicis manibus, qui jam defecit, jam propemodum offendit in lapidem. Et vere offendit in lapidem qui murmurat et blasphemat, se ipsum collidens, non eum in quem furibundus impingit.

10. Arbitror sane velut duabus quibusdam manibus ejusmodi homines interdum ab angelis supportari, ut quodammodo non sentientes transeant quod tantopere formidabant, nec parum mirentur postmodum tam super posteriori facilitate, quam super difficultate priori. Vultis scire quas intelligam duas manus? Duplicem utique demonstrationem, dum videlicet hinc quidem tribulationis brevis, inde æternitas retributionis ostenditur, aut magis pingitur vel imprimitur cordi, ut intimo affectu sentiamus quoniam momentaneum hæc et leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Quis vero istas tam bonas per bonos non credat fieri, cum certum sit quod e contrario malæ utique fiant immissiones per angelos malos? Habetote familiares angelos, fratres mei, frequentate eos sedula cogitatione et devota oratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam et consolationem.

SERMO XIII.

De versu duodecimo, «In manibus portabunt te,» etc.

1. Possumus hunc versum, qui in manibus est, videlicet, *In manibus portabunt te, etc.*, non modo de presenti consolatione dictum accipere, sed etiam de futura. Nempe custodiunt nos in viis nostris an-

(32) Hinc patet, sermonem hunc habitum fuisse proxime post festum S. Benedicti, de quo id legitur

A geli sancti, sed via finita (quod et utique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim desunt nobis testes fideles. Proxime lectum est vobis de beatissimo patre nostris vere per omnia Benedicto, quod dum intentam oculorum aciem in splendore cornu lucis habere videretur, vidit Germani animam Capuani episcopi in sphæra ignea ab angelis in cœlo deferri (32). Sed quid hujusmodi testimonia requiramus? Ipsa in Evangelio Veritas de mendico et ulceroso ait, quoniam *portatus est ab angelis in sinum Abraham* (*Luc. xvi, 22*). Neque enim in illa tam nova nobis, tanque incognita regione ambulare ipsa possemus, præsertim cum tactus sit lapis in via. Qui lapis? Qui in lapidibus olim consueverat adorari, qui lapides obtulit Domino, dicens: *Dic ut lapides isti panes fiant* (*Matth. iv, 3*). Porro pes tuus, affectio tua; pes animæ, quam in manibus angelorum portant, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Quomodo enim non vehementissime turbaretur anima, si sola hinc egrederetur, **865** si illas sine consolatione ingrederetur vias, si inter illos lapides suis pedibus graderetur?

2. Enimvero manifestius audi, quam necesse habeas portari in manibus alienis, nec aliis quam angelicis tamen. *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*. Quid inter hæc faceret pes humanus? quid humanæ affectionis inter tam horribilia [*alias* terribilia] monstra constaret? Nempe nequitie spirituales sunt, et quidem non incongruis appellationibus designatæ. Siquidem et de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor: *Cadent a latere tuo mille, et decem milia a dextris tuis*. Quis vero scire potest an divisæ sint inter eos operationes malitiæ, ministeria iniquitatis: ut ex diversis officiis, vel [*alias* quin] potius maleficiis, vocabula quoque diversa sortiti, nominentur alius quidem aspis, alius vero basiliscus, alius ætem leo, et alius draco, quod videlicet suo quidem invisibili modo varie noceant, quasi alius mors, alius visu, alius rugitu vel ictu, alius flatu? Legi etiam de quodam genere dæmoniorum, quod non ejuciat nisi in oratione et jejuniis: nihil potuerit namque verbum apostolicæ increpationis ad illi (*Matth. xvii, 14-20*). Quomodo non illud aspis erat: illa utique de Psalmo aspis surda, et obturans aures suas, ne vocem audiat incantantis? (*Psal. lvi, 5*). Vis non terri a tam terrifico monstro? Vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Cave ne interim post eam ambules, cave ne imiteris, et non erit quod paveas in futuro.

3. Enimvero vitium est, cui reor ejusmodi spiritum dominari; et si vultis scire, ipsa est circumspectio a qua vobis hesterno sermone monuimus esse cavendum; ipsa obstinatio est, adversus quam pridie loquebamur. Nec enim piget, quoties datur occasio ad hac tam gravi peste præmunire vos, ut eam omnimodis fugiatis: quod hæc quidem sit summa apud Gregorium Magnum in lib. ii *Dialogorum*, cap. 35.

quædam religionis subversio, et vera, juxta testimonium Legislatoris, *venenum aspidum insanabile* (Deut. xxxii, 33). Dicitur aspis hinc alteram aurem, quam pressius potest, terræ infigere; inde vero alteram caudæ immissione nihilominus obturare, ne audiat. Quid ad hæc incantantis vox, quid sermo faciat predicantis? Orabo pro eo, humiliabo in jejuniis animam meam, baptizabor pro mortuo uberimo quodam profluvio lacrymarum, apud quem viderim nihil humanæ incantationis quamlibet sapientiam, nihil quantamcumque admonitionis industriam prævalere. Noverit tamen vir pertinax, non cœlo sese, sed solo infigere caput, quod sapientia, quæ desursum est, non modo pudica, sed et pacifica sit; hæc autem magis, ut ita dicam, aspidica, nisi terrena esse non potest. Sed nec adeo absurdesceret, nisi cauda quoque obturaret auditum. Quæ est hæc cauda? Finis intentionis humanæ. Hæc surditas desperata, dum hinc quidem velut terræ infixus, propriæ quisque inhæret voluntati; inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, et infigit animo quod desiderat adipisci. Nolite, obsecro, fratres, nolite obturare aures, nolite aliquando obdurare corda vestra. Inde enim tam mordax et amarus sermo invenitur in ore hominis obstinati, quod nulla ad eum penetrare queat benevolentia monitoria. Inde aspidis virus in linguæ aculeo perseverat, quod adversus linguam incantatoris tanto se studio obturarit.

4. At basiliscus, ut aiunt, venenum in oculo gerit, pessimum animal, et præ omnibus execrabile. Nosse cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculum fascinantem? Invidiam cogitato. Quid vero invidere, nisi malum videre est? Si non esset ille basiliscus, nunquam per ejus invidiam mors intrasset in orbem terrarum. Væ homini misero, quod invidum non prævidit! Superemus et vitium hoc, dum adhuc vivimus, si post mortem volumus ministrum tantæ nequitiae non timere. Nemo alterius bonum invidio aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum jam, quod in se est, tabe sua illud inficere, et quodam modo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum Veritas ipsa testatur (I Joan. iii, 15). Quid et ille qui bonum odit in homine? ~~866~~ nunquid non homicida poterit appellari? Adhuc vivit homo, et ille jam reus est mortis ejus. Adhuc ardet ignis, quem Dominus Jesus misit in terram (Luc. xii, 49), et invidus tanquam qui spiritum exstinxerit, jam damnatur.

5. Væ vobis a dracone! Immanis est bestia, flatu igneo quidquid attigerit, necat; non modo bestias terræ, sed et volucres cœli. Haud alium ego draconem hunc, quam spiritum iracundiæ reor. Quantos etiam sublimis (ut videbatur) vitæ, flatu hujus draconis misere satis adustos, turpiter in ejus os ingemimus cecidisse? Quam melius sibi ipsis irasci potuerant ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum est; sed abutentibus bono naturæ gravis perditio est, et miseranda perniciēs. Occupemus illam, fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilla illicitaque prorumpat. Sic nimirum solet amorem

amor expungere, solet timor timore depelli. *Nolite timere eos qui corpus occidunt*, ait Dominus, *animæ autem non habent quid faciant*: et confestim, *Ostendam autem*, ait, *vobis quem timeatis. Timete autem eum qui potestatem habet corpus et animam mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete* (Luc. xii, 4, 5). Ac si manifestius dicat: Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris Domini, et timor alienus locum non habebit in vobis. Et ego vobis dico, non autem ego, sed Veritas; non ego, sed Dominus: Nolite irasci eis qui transitoria vobis auferunt, qui convicia inferunt, qui ingerunt forte supplicia, et præter hæc [*alias*, post hæc] faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci. Irascimini ei quæ sola vobis nocere potest, sola facere ut omnia illa non prosint. Vultis scire quænam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit adversitas, si nulla Dominetur iniquitas. Qui perfecte huic irascitur, cæteris non movetur, magis et amplectitur ea. *Ego*, inquit, *in flagella paratus sum* (Psal. xxvii, 18). Sit damnum, sit convicium, sit læsio corporalis; paratus sum, et non sum turbatus: quoniam dolor meus in conspectu meo semper. Quidni exteriora omnia parvpendam in hujus æstimatione doloris? *Filius*, inquit, *uteri mei persequitur me, et convicianti servulo indignabor?* (II Reg. xvi, 11.) Cor meum dereliquit me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum: et damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo?

6. Hinc nimirum non modo mansuetudo oritur, cui draconis flatus non noceat; sed etiam magnanimitas, quam rugitus leonis non terreat. *Adversarius vester tanquam leo rugiens*, ait Petrus (I Petr. v, 8). Gratias magno illi Leoni de tribu Juda: rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult: tantum non fugiat ovis Christi. Quanta minitatur! quanta exaggerat! quanta intentat! Non simus bestiae, ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius vestigaverunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quæ adversus ictum ejus tota animositate repugnat: et plerumque superat ferientem, quæ non sustinet rugientem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum, non telo, sed tuba prosternitur. *Nondum restitistis usque ad sanguinem* (Hebr. xii, 4), ait strenuus ille dux, qui leonis hujus noverat vanum esse rugitum. Et alius quidam: *Resistite*, inquit, *diabolo, et fugiet a vobis* (Jacobi iv, 7).

SERMO XIV.

De versu decimo tertio, « Super aspidem et basiliscum ambulabis, » etc.

1. Agamus, fratres, gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostræ. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra: nec aliud jam quam ipsum expectamus ab ipso. Primum quod nobis præstitit,

nos ipsi sumus: siquidem ipse fecit nos, et non **S&S** ipsi nos. Parumne tibi videtur istud quia te fecit? Cogita qualem te fecit: nempe etiam secundum corpus egregiam creaturam, sed secundum animam magis, utpote imagine creatoris insignem, rationis participem, capacem beatitudinis sempiternæ; porro secundum ambo simul præ cæteris creaturis maxime admirandam, coherentem sibi incomprehensibili artificio, investigabili sapientia conditoris. Itaque tam magnum hoc donum, quam magna res homo. Sed quam gratuitum putas? Planum est quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam retributurus auctori? *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges* (Psal. xv, 2). Non igitur necessariam retributurus gratiam ei qui sic per omnia sibi sufficit, sed devotas relaturus gratias ei qui sic meruit sperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumen, si quis usum aurium, si quis narium, si quis manuum, si quis pedum tibi præpeditum aliquando reparasse videretur officium, si quis sopitam quavis occasione excitasse in te rationem: quis non alius tibi vehementissime succenseret, si quando forte beneficii hujus immemorem te, aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimvero Dominus Deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modo fecit, sed et compegit etiam, et formavit, ac suo quodque illustravit officio. Quomodo non in his omni jure sibi gratias exigit ampliores?

2. Nam ne hoc quidem, licet maximo, contentus munere, qui dedit ut esses qui ante non fueras, adjecit etiam unde subsisteres qui jam eras. Nec minus liberaliter hoc, quam illud mirabiliter est operatus. *Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Quid vero postea? Et præsit piscibus maris, et bestiis terræ, et volatilibus cæli.* Nam et coelestia sese elementa in usus creasse tuos, ante docuerat. Nempe facta memorantur, ut essent *in signa, et tempora, et dies et annos* (Gen. i. 26, 14). Cui putas? Nulli utique nisi tibi. Cætere siquidem omnes creature aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quam copiosus in secundo hoc beneficio, quam liberalissimus fuit? Quanta tibi largitus est ad sustentationem! quanta ad eruditionem! quanta ad consolationem! quanta ex hoc jam ad correptionem! quanta etiam ad delectationem! Verum hæc duo gratis, et dupliciter gratis fecit. Quid dico, dupliciter gratis? Sine merito tuo, sine labore suo. Nempe *dixit, et facta sunt* (Psal. xxxii, 9). An idcirco minus devotus, minus obnoxius, minus gratus es, quod hæc quidem sicut pro nihilo, ita de nihilo fecit? Perversi cordis est occasiones ingratitudinis vestigare. Nemo id facit, nisi qui etiam gratis est ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea minus utile, quod præstanti minime difficile fuit. Alioquin si forte quod ei laboriosum, tibi magis commodum ducis, ex te ipso tibi iudicium hoc, nec te alibi illud putem quam apud te didicisse. Sic præstares libentius ipse fratri tuo absque incommodo tuo. Ve-

Arum etsi gratis præstare velles, nolles tamen, hanc tibi ille prætenderet ingratitudinis causam.

3. Cæterum ex hoc jam tertium opus tuæ redemptionis attende. Non est velamen excusationis; laborum prorsus in ea. Gratis hoc quoque præstitum est, sed gratis quod ad te pertinet. Nam quod ad illum, plane non gratis. Salvus factus es pro nihilo, non de nihilo tamen. Quid adhuc dormitat affectio? Imo vero mortua est illa, non dormit, quæ huic beneficio non respondet, quæ se totam non effundit gratiarum actionem, et vocem laudis. Nam et cæterum duo evidentissime tertium hoc commendat, ut in eis quoque vera fuisse dilectio comprobetur; non propterea de facili præstans quod nollet aliter, sed quod non aliter oporteret. Itaque fecit te Deus tuus, fecit tam multa propter te, fecit propter te et semetipsum *Verbum caro factum est et habitavit in nobis* (Joan. i, 14). Quid adhuc restat? Factus est ipse tecum caro una: te quoque secum faciet spiritum unum. Non recedant **S&S** hæc quatuor a corde tuo, nec ab ore, non a memoria, non ab affectione. Hæc cogita semper, in his jugiter delectare. His velut quibusdam stimulis urgens sollicita animam tuam, his facibus eam inflammare curato, ad redamandum eum qui tam multipliciter suum tibi erga te commendat amorem. Memento sane quod idem ait: *Si diligitis me, mandata mea servate* (Joan. xiv, 15). Serva igitur mandata Creatoris tui, serva mandata benefactoris tui, redemptoris tui, remuneratoris tui.

4. Sed si hæc quatuor, quot sunt mandata? Omnes novimus decem esse. Itaque per quaternarium hunc decalogum legis multiplicans, veram habes quadragesimam, tenes quadragesimam spiritualem. Tantum sta in timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Cave serpentis astutiam, observa insidias inimici. Nempe quadruplici tentamento quadrariam impedire conatur actionem quam exigeris gratiarum. Tentatus est in his omnibus Christus, et veraciter ab Apostolo scriberetur [*alias, scribitur*]: *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato* (Hebr. iv, 15). Krit forte qui miretur et dicat, quartam sese Domini tentationem non legisse. Verum, ut ego arbitror, non hoc diceret, si legisse se meminisset, quoniam *tentatio est vita hominis super terram* (Job vii, 1). Hoc enim qui meminit, non est tantum triplici tentatione tentatum fuisse Dominum arbitratur, quæ facta est in jejuniis deserti, in pinaculo templi, in vertice montis (Matth. iv). Sane in his omnibus erat manifesta tentatio. Verum illa quæ extunc et deinceps usque ad mortem crucis ei non defuit, etsi occultior, vehementior tamen fuit. Nec hoc quoque a proposita similitudine videbitur [*alias, videtur*] abhorrere. Nam et tria illa beneficia, quæ jam transiere, evidentissima et in lucem posita esse noscuntur. Sane quod ad spem vitæ æternæ pertinet, nondum exhibitum, necdum propalatum est nobis. Nihil proinde mirum, si sit minus aperta tentatio, ubi etiam causa tentationis occulta. Cæterum et diuturnior, et validior ipsa est, quod adver-

sus spem nostram quidquid habet malignitatis, exserat inimicus.

5. Itaque primo quidem ut auctori naturæ ingratos faciat, ampliorem ingerit pro natura sollicitudinem, quemadmodum etiam ipsi Christo esurienti ausus est dicere: *Dic ut lapides isti panes fiant*: quasi vero figmentum nostrum ignoret ipse qui finxit, aut non curet homines qui cæli volucres pascit. Quam vero ingratus est ei, qui propter hominem universum hunc condidit mundum, quisquis, ut substantiam ejus quam concupiscit obtineat, procidens non veretur adorare malignum? *Hæc omnia*, inquit, *tibi dabo, si procidens adoraveris me*. Tunc illa fecisti, miser? Quomodo dabis quæ ille creavit? Aut quomodo abs te speranda, quomodo tua adoratione petenda, quæ ab illo condita in illius posita sunt ditio? Jam in hoc quod ait: *Mitte te deorsum*, cave tibi, quicumque es qui templi pinnaculum conscendisti; cave tibi, speculator domus Domini, cave tibi, qui in Ecclesia Christi locum cerneris tenere sublimem. Quam ingratus enim, imo quam injuriosus es illi magno sacramento pietatis, si in illo quæstum æstimes pietatem! Quam infidelis ei es, qui ministerium hoc sanguine proprio consecravit, si in eo quæras gloriam tuam, quæ nihil est, quæras quæ tua sunt, non quæ Jesu Christi? Quam indigne respondes ejus dignationi, qui in dispensatione humilitatis suæ sublimem esse te fecit, cœlestia tibi sacramenta commisit, cœlestem, forte et ampliorem quam ipsis spiritibus cœlestibus, tradidit potestatem, si deorsum ipse te mittas, sapiens non quæ sursum, sed quæ super terram! Sed et omnis qui de virtutum eminentia ad inanis gloriæ sese demittit et dejicit appetitum, haud dubium quin Domino virtutum, qui tanta inter nos toleravit ut nobis formam hujus inprimeret sanctitatis, pro gratia contumeliam reddat.

6. Consideremus diligentius, fratres, ne forte prima illa tentatio, quæ corporalis necessitatis occasione animum turbat, aspidi debeat comparari. Hoc enim animal quodammodo violento [*alias*, violentum] morsu nocet, obturat **869** aurem ne audiat vocem incantantis. Quid vero agere nititur in hac parte tentator, nisi ut adversus consolationem fidei aurem cordis obstruat et obturet? Sed non profecit inimicus in eo, non illius præcluserat auditum, qui ait: *Non in solo pane vivit homo: sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Nam in eo quod ait: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me* (*Matth. iv, 3-9*), in malum insidiantis suadibilem sibilum animadvertite draconis. Ferunt illum in arena latitantem, etiam aves volantes flatu attrahere venenato. Quam venenatus hic flatus fuit: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me!* Verum non erat ista quælibet avis: nihil potuit draconis flatus ad illam.

7. De basilisco quid dicemus? Monstruosius cœteris solo visu hominem inficere, et interficere perhibetur. Ni fallor, vana gloria est. *Videte*, inquit, *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut*

videamini ab eis (*Matth. v, 1*). Ac si dicat: Cavete oculos basilisci. Sed cui nocere dicitur basiliscus? Ei qui non viderit basiliscum. Alioquin si prior eum videas, jam non tibi nocet, ut aiunt: magis moritur ipse. Ita est, fratres. Non videntes nec inanis gloria, cæcos et negligentes, qui se ei ostentant, qui se exponunt; et non potius ipsi inspiciunt, non attendunt, non discutiunt illam; non vident denique, quam sit frivola, quam sit caduca, quam vana, quam inutilis. Si quis enim eum intueatur hoc modo, moritur basiliscus: nec jam occidit eum gloria, sed occiditur magis et occidit ei, quodam modo versa in pulverem, imo redacta in nihilum. Puto autem, non est quærere, quid ad inanem gloriam ea tentatio visa sit pertinere, ubi dictum est: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*. Utquid enim hoc, nisi ut videretur, ut laudaretur a basilisco?

8. Et vide quomodo se ipsum occultaverit basiliscus, quasi ut non posset ante videri. *Scriptum est* inquit, *quoniam angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te*. Quid scriptum est, maligne? quid scriptum est? *Angelis suis mandavit de te*. Quid mandavit? Animadvertite et videte, quoniam subituit malignus et fraudulentus, quod malignitatis suæ commenta dissolveret. Quid enim mandavit? Nempe quod in psalmo sequitur: *Ut custodiant te in omnibus viis tuis*. Nunquid in præcipitiis? Qualis via hæc de pinnaculo templi mittere se deorsum? Non est via hæc, sed ruina; et si via, tua est, non illius. Frustra in tentationem capitis intorsisti, quod scriptum est ad corporis consolationem. Huic enim necesse est custodiri, cui timendum, ne offendant ad lapidem pedem suum. Non est quod custodiatur, cui non est quod timeatur. Quid vero taces et illud quod sequitur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem*? Te enim hæc parabola tangit. Monstruosa malignitas monstruosis appellationibus conculcanda signatur, nec modo ab ipso capite, sed etiam a corpore universo. Siquidem adversus Dominum post trinam confusionem hanc, non jam serpentina calliditate, sed crudelitate usus est leonina, usque ad contumelias, ad flagella, ad alapas, ad mortem, et mortem crucis. Sed manifeste etiam leonem te conculcavit Leo de tribu Juda. Sic et adversum nos, fratres, ut in cœteris omnibus viderit sese frustratum, toto jam furore persecutionem suscitavit, qualis non fuerit ab initio, ut vehementia tribulationis regnum cœleste sperantibus intercludat. Felix anima, quæ et ipsum leonem potenti virtute conculcans, violenter illud rapere prævalebit!

9. Ex hoc itaque, dilectissimi, tanquam super aspidem et basiliscum cautius et sollicitius ambulemus. Caveamus omnem radicem amaritudinis, ut nemo nostrum mordax inveniatur, nemo audax vel ardens, nemo inexorabilis aut rebellis. Nec vero deorsum mittamus nos, sed transcendamus et transiliamus [*alias*, transeamus] lethalem gloriæ temporalis obtutum, ut quomodo scriptum est: *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum* (*Prov. 1, 17*),

conculcemus quoque leonem pariter et draconem : ut neque illius rugitus terreat, nec istius flatu inficiat. Videntur hæc quatuor monstra affectionibus æque quatuor, singula singulis incubare. Cui ergo potissimum draco insidiatur? *Æstimo quia cupiditati, quod hanc noverit esse radicem malorum omnium, et quæ proxime cor subvertat. Inde enim etiam quasi consulens dixit: Hæc omnia tibi dabo.* Nam de leone quidem manifestum est, quod nonnisi ad janua[m] timoris terrificos det rugitus. Porro tristitiæ fores aspis observat, quod eas maxime morsibus suis pervias arbitretur. Unde et ad Christum Dominum, donec jam esurientem cerneret, non accessit. Econtra sane caveat necesse est lætitia basiliscum, quod eo potissimum aditu venenatos ingerere soleat radios oculorum; nec vana gloria nisi ob lætitiae noceat vanitatem.

10. Illud quoque considera, an forte virtutes quatuor quatuor his tentationibus opponere valeamus. Leo rugiet, quis non timebit? Si quis ille fuerit, fortis erit. Sed frustrato leone, draco absconditur in arena, ut virulentis flatibus attrahat animam, insufflans ei quodammodo concupiscentiam terrenorum. Quis, putas, illius prætervitabit insidias? Nemo utique nisi prudens. At forte dum ad ista descendere caves, urget quis molestia : et ecce protinus aspis adest : nam opportunum tempus sibi invenisse videtur. Quis non exasperabitur ab aspide ista? Nempe vir temperans et modestus, qui sciat abundare et penuriam pati. Puto ex hac occasione fascinare te volet male blandiens oculus nequam. Quis avertet faciem suam? Profecto justus, qui non modo non ipse sibi accipere gloriam quæ Dei est, sed ne ab alio quidem recipere velit oblatam : si tamen ille sit justus, qui juste quod justum est exsequatur, qui justitiam suam non faciat coram hominibus, qui denique, etsi justus fuerit, caput non levet. Hæc enim virtus specialiter in humilitate consistit, hæc intentionem purgat, hæc quoque meritum omne eo veracius et efficacius obtinet, quo minus arrogat sibi.

SERMO XV.

De versu decimo quarto, « Quoniam in me speravit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum. »

1. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, dicit Dominus. Tollite jugum meum super vos, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. xi, 28-30). Laborantes ad refectionem invitat, ad requiem provocat oneratos. Non tamen interim onus subtrahit, aut laborem; magis autem onere alio, alio labore commutat : sed onere levi, suavi jugo, in quibus requies ac refectio, etsi minus appareat, tamen invenitur. Grave onus iniquitas, sedens super talentum plumbi (Zach. v, 7). Sub hac gemebat sarcina qui dicebat : *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me* (Psal. xxxvii, 5). Quod ergo onus Christi, quod onus leve? Ut quidem ego sentio

onus beneficiorum. Dulce onus, sed ei qui sentit, et qui experitur. Alioquin si non invenias, si non advertas, grave omnino et periculosum. Oneriferum animal homo tempore suæ mortalitatis. Si adhuc portat peccata sua, onus est grave : si jam forte exoneratus est a peccatis, minus quidem grave ; sed si sanum sapiat, non minus grande onus inveniet hanc ipsam, quam diximus, exonerationem. Onerat nos cum exonerat Deus : onerat beneficio, cum exonerat a peccato. Vox onerati : *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* (Psal. cxv, 12). Vox onerati : *Exi a me quia homo peccator sum, Domine* (Luc. v, 8). Vox onerati : *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deus.* (Job xxxi, 23). Semper, inquit, timui : sicut ante, sic post acceptam indulgentiam peccatorum. Beatus homo qui ita semper est pavidus, nec minori angitur sollicitudine, ne forte obruatur tam beneficiis quam peccatis.

2. Ad hoc siquidem divina nobis tam sedula erga nos, et tam profusa beneficentia commendatur, ut sollicitemur ad gratiam, invitemur ad dilectionem. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Quid ultra potuit tibi facere, et non fecit? Novi quid cogites, ingenua creatura? Habes gratiam angelis Domini, sed ad ipsum ambis Dominum angelorum. Oras et optas, ut nuntiis non contentus, ipse quoque qui loquebatur, adsit : nec te quasi per medium, sed sui oris osculo osculetur. Audisti super aspidem et basiliscum, leonem pariter et draconem tibi ambulandum fore, nec super dracone ipso victoriam Michaelis et angelorum ejus ignoras. Verumtamen non Michaeli, sed Domino clamant desideria tua : *Libera me, et pone me juxta te; et cujusvis manus pugnet contra me* (Job xvii, 3). Hoc nempe est non modo aliis, sed ipsis quoque altioribus altius captare refugium, ut ex sententia profertur *quoniam tu es, Domine, spes mea*, merito respondeatur : *Altissimum posuisti refugium tuum.*

3. Non enim dedignatur esse spes miserorum miserator et misericors Dominus; non se ipsum liberatorem simul et protectorem in se sperantibus exhibere recusat. *Quoniam in me speravit, inquit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Nempe, *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam* (Psal. cxxvi, 1), sive ille homo, sive etiam angelus esset. Montes in circuitu Jerusalem : sed parum hoc, imo nihil hoc foret, si non etiam Dominus in circuitu esset populi sui. Merito proinde in Cantico sponsa describitur inventis licet vigilibus (imo ab eis magis inventa : nec enim eos ipsa quærebat), non substitisse, nec contenta fuisse vigilibus, sed percontata breviter de dilecto, ad ipsum ocus pervolasse (Cantic. iii, 3, 4). Erat enim cor ejus non in vigilibus, sed in Domino fiduciam habens; et aliter forte suadentibus aiebat : *In Domino confido : quomodo dicitis animæ meæ : Transmigre in montem sicut passer* (Psal. x, 2). Minus vigilanter id observant Corinthii, cum offer-

sis quasi vigilibus secederent apud eos, et minime pertransirent. *Ego quidem Cephas; ego autem Pauli,* aiunt; *ego vero Apollo* (I Cor. I, 12). Sed quid fecerunt vigilēs sobrii, vigilēs circumspecti? Non enim poterant sibi suscipere sponsam, qui bene eam æmulabantur, qui æmulabantur Dei æmulatione, qui desponderant uni viro virginem castam exhibere Christo. *Percusserunt me et vulneraverunt me,* ait. Ut quid ita? Ni fallor, urgebant ut pertransiret, perinde inventura dilectum. Denique etiam *tulerunt pallium meum* (Cantic. v, 7), inquit, haud dubium quin ut curreret expedita. Animadvertere est quam valide percutiat, quibus sagittis Apostolus vulneret eos qui divertisse apud vigilēs videbantur. *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis?* (I Cor. I, 13). et item: *Cum enim dicit quis, Ego sum Pauli; alius autem, Ego sum Apollo; nonne homines estis? Quid ergo est Apollo? quid vero Paulus? Ministri ejus cui credidistis?* (I Cor. III, 45). *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Non in vigilibus, non in homine, non in angelo, sed in me, inquit, speravit, nihil boni nisi ex me, ne per ipsos exspectans. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum (Jacobi I, 17). Ex me vigilæ hominum utiles, circa opera utique manifesta: eis nimirum custodes homines deputavi. Ex me excubiæ angelorum, observantium secretiores motus, specialiter sollicitantium, propulsantium suggestores iniquos. Cæterum intima sane custodia secretissimæ intentionis, non modo ex me, verum etiam per me fiat necesse est, quod illo quidem humanus nequeat, sed ne angelicus quoque oculus penetrare.

4. Agnoscamus triplicem hanc custodiam, fratres, et exhibeamus nos eis, quales cuique convenit exhiberi. Provideamus bona coram hominibus, coram angelis, coram Deo. Contendamus placere omnibus per omnia, sed maxime ei qui maximus est super omnia. In conspectu angelorum psallamus ei, ut in eis impleatur quod scriptum est: *Qui timent te, videbunt me et lætabuntur, quia in verba tua super-speravi* (Psal. CXVIII, 74). Obediamus præpositis nostris, qui pervigilant, tanquam reddituri rationem pro animabus nostris, ut non cum tristitia hoc faciant (Hebr. XIII, 17). Et quidem (gratias Deo, ex cujus solo **S79** munere venit) non est quod multum vos moneam; non est quod multum vobis timeam in hac parte. Quod enim est gaudium meum et gloria mea, nisi prompta obeditio, et irreprehensibilis conversatio vestra? Quid si certo cognoscerem, ne angelos quidem amplius aliquid in vobis cognoscere quod dedecet, apud neminem vestrum ex anathemate Jericho quidpiam occultari, non murmurare aliquem, non detrachere in occulto, non simulatorie agere vel remisse, non ignominiosas volvere animo cogitationes, quibus solet, heu! interdum ipsa quoque pars corporis perturbari? Magnum hoc mihi gaudii incrementum, sed nondum utique plenitudo. Non enim tam magni sumus, ut possit nobis adeo

A esse pro minimo, ab homine judicari non posse, minus autem nihil conscios esse nobis. Cæterum si occultissimum Judicem timent etiam magni; quantum nos ad illius examinis memoriam convenit trepidare? O si mihi contingeret certum esse, nil esse in omnibus nobis illum offendens oculum, qui solus perfecte novit quid sit in homine, videns in eo et quod in se ille non videt? Hoc vel maxime judicium vestigemus, fratres, et eo amplius frequentemus in timore et tremore ipsius considerationem, quo minus comprehendere possumus investigabilem abyssum judiciorum Dei, et irrefragabilem dispositionem. Cum hoc timore spes habet meritum, cum hoc metu fructuose speratur.

5. Est autem is ipse timor firmissima quædam et efficax materia spei, si quis prudenter advertat. Siquidem maximum quoddam Dei donum timor iste, et ex perceptione præsentium firma est exspectatio futurorum. Postremo beneplacitum est Domino super timentes eum (Psal. CXLVI, 11); et utique vita in voluntate ejus, et in beneplacito ejus salas æterna. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Dulcissima liberalitas, in se sperantibus non deesse. Hoc enim totum hominis meritum, si totam spem suam ponat in eo qui totum hominem salvum facit. *In te speraverunt patres nostri, speraverunt, et liberasti eos, ad te clamaverunt, et salvi facti sunt, in te speraverunt, et non sunt confusi* (Psal. XXI, 5, 6). Quis enim speravit in eo, et confusus est? Sperate in eo, omnis congregatio populi. Quemcunque enim locum calcaverit pes vester, vester erit. Pes vester utique spes vestra est. Quantumcumque illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit et non titubet. Quid timeat aspidem aut basiliscum? quid leonis rugitus, aut draconis sibilos expavescat?

6. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Porro liberatum quidem, ne iterum impugnetur, ne iterum egeat liberari, protegam eum et conservabo: si tamen cognoverit nomen meum, nec sibi tribuat quod liberatus est, sed nomini meo det gloriam. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* In præsentia enim vultus glorificatio, in notitia nominis protectio exhibetur. Spes in nomine, res in facie est. Quod enim videt quis, quis sperat? (Rom. VIII, 24). *Fides utique ex auditu* (Rom. X, 17); et eo quidem, juxta eundem Apostolum, *est rerum substantia sperandarum* (Hebr. XI, 1). *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Non novit nomen ejus, qui illud assumit in vanum, qui dicit ei, Domine, Domine, et non facit quæ dicit ipse. Non novit nomen ejus, qui eum nec honorat ut Patrem, nec ut Dominum timet. Non novit nomen ejus qui ad vanitates et insanias falsas convertitur. *Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas* (Psal XXXIX, 5). Hoc nomen cognoverat qui dicebat: *Non enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri* (Act. IV, 12). Nos quoque si novimus nomen sanctum quod invocatum est super nos, desiderandum utique nobis, ut semper sanctificetur in nobis, atque

ita orandum juxta doctrinam utique Salvatoris: *Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum* (Matth. vi, 9). Denique audi quid sequatur in Psalmo: *Clamavit ad me, et ego exaudiam eum*. Hic fructus notitiæ nominis, clamor orationis: porro fructus clamoris, exauditio Salvatoris. Quomodo **873** enim aut non invocans exaudiri poterat; aut nomen Domini nesciens, invocare? Gratias ei qui manifestavit hominibus nomen Patris, fructum salutis in ejus invocatione constituens, sicut scriptum est: *Quicumque invocaverit nomen domini, salvus erit* (Joel. ii, 32).

SERMO XVI.

De versu decimo sexto, « Clamavit ad me, et ego exaudiam eum, » etc.

1. *Clamavit ad me, et exaudiam eum*. Hoc plane est testamentum pacis, hoc pietatis fœdus, hoc pactum misericordiæ et miserationis. *Speravit, ait, in me; liberabo eum*. Nomen meum cognovit, protegā eum; invocavit me, et ego exaudiam eum. Non dicit: Dignus fuit, justus et rectus fuit, innocens manibus et mundo corde: propterea liberabo, protegā, et exaudiam eum (33-34). Si enim hæc aut similia diceret, quis non diffideret? Quis gloriabitur castum se habere cor? Nunc autem apud te propitiatio est, et propter hanc legem tuam sustinui te, Domine. Dulcis lex, quæ meritum exauditionis in clamore constituit postulationis. *Clamavit, inquit, ad me, et exaudiam eum*. Merito non exauditur qui clamare dissimulat, aut omnino non postulans, aut tepide postulans et remissæ. Siquidem in Dei auribus desiderium vehemens clamor magnus: et regione autem remissa intentio, vox submissa. Quando illa penetrabit nubes? quando audietur in cœlis? Nempe ut clamandum sibi noverit homo, inter primordia suæ orationis ipsum quem oraturus est Patrem in cœlis esse protinus admonetur, quod videlicet impetu quodam spiritus illo sibi jaculandam esse meminerit orationem. Spiritus est Deus, et in spiritu clamat necesse est, quisquis clamorem suum ad eum desiderat pervenire (35). Sicut enim in faciem hominis non respicit tanquam homo, sed magis intuetur cor: sic ad cordis potius vocem, quam corporis, aures ejus; cui merito dicitur, *Deus cordis mei* (Psal. lxxii, 36). Hinc est quod Moyses, foris tacens, intus auditur, dicente Domino. *Quid clamas ad me?* (Exod. xiv, 15).

2. *Clamavit ad me, et exaudiam eum*. Non immerito. Clamorem magnum sane magnitudo necessitatis extorsit. Quid enim clamans petiit, nisi consolationem, liberationem, glorificationem? Alioquin quomodo super his, exauditur, si pro aliis clamat? *Exaudiam eum, ait*. In quo exaudies, Domine, vel in quibus? *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum*. Ad magnum illud triduum, quod proxime sumus celebraturi, hunc mihi ter-

(33-34) Hic occurrebat insignis hiatus, sensum omnino perimens: nam hæc verba, *Non dicit, etc.*, usque ad, *Si enim, etc.*, aliis editis desunt, quæ re-

narium arbitror referendum. Siquidem et ipse propter nos tribulationem et dolorem invenit, quando proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. Verumtamen quæ de ipso erant, sicut ante mortem prædixerat, finem habuerunt; et sicut in morte dixit, Consummata sunt et extunc sabbatizavit. Nec dilata est gloria resurrectionis: die tertia, summo diluculo Sol justitiæ de tumultu ortus est nobis. Ita ergo fructus pariter tribulationis et veritas ereptionis in manifestatione glorificationis apparuit. Nihilominus quoque et in nobis simile quoddam triduum posse videbitur assignari. *Cum ipso sum, ait, in tribulatione*. Quando hoc, nisi in die tribulationis nostræ, in die crucis nostræ? dum impletur quod ipse ait, *In mundo quidem pressuram habebitis* (Joan. xvi, 33); et quod Apostolus ejus, *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur* (II Tim. iii, 12). Nam liberatio plena atque perfecta ante diem sepulturæ esse non poterit, quod maneat jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium (Eccli. xl, 1). In hac ergo die eripiam eum, inquit, quando nihil jam ultra quod vel corpori, vel animæ faciat, mundus habebit. Sane glorificatio diem ultimum manet, diem resurrectionis, quando surget in gloria, quod in ignominia interim seminatur.

874 3. Unde scimus quod nobiscum sit in tribulatione? Ex eo utique quod in ipsa tribulatione nos sumus. Quis enim sustineret, quis subsisteret, quis persisteret sine eo? Omne gaudium existimemus, cum in tentationes (*alias, tribulationes*) varias inciderimus, fratres mei; non modo quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei (Act. xiv, 21), sed quoniam juxta est Dominus his quis tribulato sunt corde (Psal. xxxiii, 19). *Si ambulavero in medio umbræ mortis, ait quidam, non timebo mala, quoniam tu mecum es* (Psal. xlii, 5). Ita ergo nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Quando autem nos erimus cum ipso? Nimirum quando rapiemur obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus. Quando apparebimus cum ipso in gloria? Nempe cum Christus apparuerit vita nostra. Interim sane abscondatur necesse est, ut præcedat ereptio ereptionem, ereptio glorificationem. Vox liberati: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu* (Psal. cxiv, 7, 8). *Eripiam eum, et glorificabo eum*. Felix, qui te interim consolatorem et adiutorem habet, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. At quam felicior, quem jam eripuisti et exemisti tantis malis! quam felicior, qui jam exemptus de laqueo venantium, qui jam raptus est ne malitia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animam ejus! stituuntur ex codicibus manuscriptis Cisterciensi et aliis.

(35) Confer sermonem 9, num. 2, De bona intentione.

Longe tamen præ his omnibus felicissimus ille erit, quem assumpseris ad te ipsum, quem repleveris in bonis domus tuæ, et claritati tuæ conformaveris eum.

4. Et nunc, filioli, clamemus in cœlum, et miserebitur nostri Deus noster. Clamemus in cœlum, quia sub cœlo omnia labor et dolor, et vanitas, et afflictio spiritus. Denique pravum est cor hominis et imperscrutabile (*jerem. xvii, 9*), proni sensus ejus in malum. Non est in me bonum, hoc est in carne mea. Lex peccati in ea habitat, adversus spiritum concupiscit. Postremo et cor meum dereliquit me, et corpus mortuum est propter peccatum. Sufficit autem diei quoque malitia sua; et est mundus ipse positus in maligno. Quam nequam in omnibus sæculum præsens! quam nequiter adversus animam sæcularia desideria militare noscuntur! Sunt et principes mundi hujus, tenebrarum harum, spirituales nequitiae nec aeræ potestates, et inter eas callidior cunctis animantibus serpens. Hæc ergo sub sole omnia: hæc omnia sub cœlo. Ad quod horum omnium confugium facis? In quo horum omnium speras solatii aliquid, aliquid auxilii invenire? Si quæras intra te, aruit cor tuum, et oblivioni datum te reperies, tanquam mortuum a corde. Si infra te, corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Si circa te, etiam terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem (*Sap. ix, 15*). Quære ergo supra te, sed cautus esto ventosa agmina transilire. Quia enim omne datum optimum, et omne donum perfectum non nisi desursum esse noverunt, medium iter latrunculi obsedere. Transi ergo, transi pervigiles illas nequitas, quæ tam indefesse custodiunt et observant, ne quis in illam possit evadere civitatem. Si te percusserint, si vulneraverint, dimitte eis pallium, quod in *Ægypto* olim Joseph adulteræ dereliquit (*Gen. xix, 12*): dimitte sindonem, ut cum evangelico illo juvene profugas nudus ab eis (*Marc. xiv, 52*). Numquid non solum pallium ejus et sindonem dederat Deus in munus impij? in cujus facultatem et carnem dans potestatem, *Verumtamen animam*, ait, *illius serva* (*Job ii, 6*). Ita ergo sursum cor, sursum clamor, sursum desideria, sursum conversatio, sursum intentio, et omnis expectatio tua desursum sit. Clama in cœlum ut exaudiaris, et qui in cœlis est Pater mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te. Mittat interim auxilium tribulatione, eripiat a tribulatione, et glorificet in resurrectione. Magna sunt hæc, sed tu, magne Domine, promisisti. Ex tua promissione speramus, inde audemus dicere: Si corde clamemus pio, certe debes ex promisso (36). Amen.

875 SERMO XVII.

De versu decimo septimo, « *Longitudine dierum replebo eum*, » etc.

1. Bene nobiscum agitur, fratres; satis competit huic tempori versus Psalmi. Celebraturis proxime Dominicam Resurrectionem, jam nunc cuique nostrum sua promittitur: ut festivius in (36) In hymno Quadragesimæ.

A capite suo factum recolant membra, quod in se ipsis præstolantur aliquando faciendum. Congruus finis Psalmi, ubi psallenti finis promittitur tam beatus. Jucunde completur, dum in eo spondetur repletio tam jucunda. *Longitudine*, inquit, *dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum*. Sæpius vos admoneo, fratres, quod juxta Pauli sententiam, *promissionem habeat pietas vitæ ejus quæ nunc est, pariter et futuræ* (*I Tim. iv, 8*). Unde et idem ait: *Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam* (*Rom. vi, 22*). Ipsa est quæ hoc loco promittitur plenitudo, ipsa longitudo dierum. Quid enim tam longum, quam quod æternum est? quid tam longum, quam quod nullo præciditur? Bonus finis, vita æterna; bonus finis, qui finem non habet. Et sane ejus finis bonus, ipsum quoque bonum est. Amplectamur itaque sanctificationem, quoniam bona est, quoniam finis ejus vita sine fine. Sanctimoniam sectemur et pacem, sine qua nemo videbit Deum (*Hebr. xii, 14*). *Longitudine*, inquit, *dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum*. Dextræ Dei est ista promissio; munus est dextræ, quam sibi olim sanctus porrigi optabat: *operi*, inquit, *manuum tuarum porriges dexteram* (*Job xiv, 15*). Delectationes in dextera hac usque in finem. Hanc nimirum et ille sibi porrigi optavit, et obtinuit dexteram, de quo Psalmista ait: *Vitam petiit a te, et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum sæculi* (*Psal. xx, 5*). Manifestius denique Sapiens dixit: *In sinistra illius divitiæ et gloria, in dextera autem ejus longiturnitas vitæ* (*Prov. iii, 16*). Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Hac enim vita, qua vivimus, Magis mors est; nec simpliciter vita, sed vita mortalis. Moritur homo, dicimus, quando morti certissime jam appropinquat. Quid vero agimus ex quo primum incipimus vivere, nisi morti appropinquare, et incipere mori? Sed et dies qualescunque vitæ hujus, pauci et mali sunt, sicut sanctus patriarcha testatur (*Gen. xlvii, 9*). Ibi vere vivitur, ubi vivida vita est et vitalis: ibi dies boni, ubi interminabilis longitudo dierum. Gratias ei, qui tam non modo fortiter, sed et suaviter disponit universa. Eorum nempe paucitas dierum finietur brevi, quorum sufficit cuique malitia sua. Ubi autem dierum bonitas, æternitas quoque non deerit.

2. *Longitudine dierum replebo eum*. Quod prius dixerat: *Glorificabo eum*, evidentius hoc versiculo declaravit. Cui tamen non sufficeret ab eo glorificari, cujus perfecta sunt opera? Non enim tanta immensitas, nisi in immensum quempiam glorificare potest. Necesse est magna sit glorificatio, a magnifica gloria quæ descendit. *Voce delapsa a magnifica gloria*, ait Petrus (*II Petr. i, 17*). Bene magnifica gloria, glorificans tam magnifice, in longitudine, in multitudine, in plenitudine claritatis. Fallax gloria, et vana est claritas, dies hominum brevis. Sapiens ejusmodi non optavit; magis loquetur ex corde ei

qui intuetur cor : *Et diem hominis desideravi, tu scis* (Jerem. xvii, 16). Ego tamen plus aliquid quam non desiderat desidero, ut ne recipiam quidem. Scio enim cujus vox sit: *Ego claritatem ab homine non accipio* (Joan. v, 41). Quam vero miseri, qui gloriam quæ ab invicem est quærimus, et nolumus eam quæ a solo est Deo! Sola siquidem ea, quam solam negligimus, longitudinem habet, sola repletionem. Breves dies hominis, et dies ejus tanquam flos agri sic efflorescit. *Exsiccatum est, inquit, fenum, et cecidit flos; verbum autem Domini in æternum manet* (Isai. xl, 8). Verus nimirum dies, qui non novit occasum, æterna veritas, vera æternitas; ac proinde vera, æternaque satietas. Alioquin quomodo gloria illa replebit, quæ fallax est vana est? Denique et inanis dicitur, ut noveris **876** te ex ea magis exinaniri posse, non posse, repleti. Bonum ergo interim magis abjectio, quam elatio est; bonum magis necessitas, quam voluptas: quod, cum utraque res citius transcat, altera poenam habeat, altera sit paritura coronam.

3. Utilis tribulatio, quæ probationem operatur, ducit ad gloriam. *Cum ipso sum, inquit, in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum.* Agamus gratias Patri misericordiarum, qui nobiscum est in tribulatione, et in omnis tribulatione nostra nos consolatur. Res enim, ut dixi, necessaria, tribulatio, quæ in gloriam vertitur; tristitia, quæ mutatur in gaudium, gaudium sane longum, quod nemo tollit a nobis, gaudium multiplex, gaudium plenum, Res necessaria est ista necessitas, quæ coronam parit. Non contemnamus, fratres: semen modicum est; magnus exinde fructus exsurgit. Forte insipidum, forte acerbum est, forte granum sinapis. Non consideremus quæ videntur, sed quæ non videntur in eo: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna (II Cor. iv, 18). Prælibemus primitias gloriæ, gloriemur in spe gloriæ magni Dei. Non solum autem, sed, ut dicam expressius, gloriemur in tribulatione, in ea siquidem spes gloriæ est. Vide si non hoc ipsum docere te voluit Apostolus, cum subjunxit: *Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem.* Manifeste advertere est in his verbis, cum præmississet Apostolus gloriari in spe, non aliud aliquid, sed amplius eum addidisse dicendo: *Non solum autem, sed et gloriari in tribulationibus* (Rom. v, 4, 3). Non enim altera gloriatio commendatur, sed additur magis, ubi spes gloriæ, ubi ipsa spei gloriatio requiratur. Siquidem in tribulatione spes gloriæ, imo et ipsa tribulatione gloria continetur: sicut spes fructus in semine, sicut ipse fructus in semine est. In hunc modum etiam modo regnum Dei intra nos est, thesaurus ingens in fictili vase, in agro vili. Est, inquam, sed, absconditum est. Felix, qui ibi invenit illud? Quis ille? Nempe qui messem magis cogitaverit, quam sementem. Oculi fidei invenit hunc thesaurum, non secundum faciem judicans; sed videns quæ non apparent, et intuens quæ non videntur. Quam veraciter hunc thesaurum invenerat,

quem volebat inveniri et ab aliis, qui dicebat: *Momentaneum hoc et leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis* (II Cor. iv, 17). Non dixit: *Remunerabitur, sed, æternum pondus gloriæ operatur in nobis.* Latet gloria, fratres mei, abscondita nobis est in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc levi pondus sublime et supra modum. Interim ergo festinemus nobis emere agrum istum, emere thesaurum istum, qui absconditus est in agro. Omne gaudium existimemus, cum in varias inciderimus tribulationes. Dicamus ex animo, dicamus ex sententia: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii* (Eccl. vii, 3).

4. *Cum ipso sum in tribulatione*, ait Deus: et ego aliud interim requiram quam tribulationem? Mihi adhærere Deo bonum est; non solum autem, sed et ponere in Domino spem meam (Psal. lxxii, 28); quia, *eripiam eum, inquit, et glorificabo eum. Cum ipso sum in tribulatione. Deliciæ, inquit, meæ esse cum filiis hominum* (Prov. viii, 31). Emmanuel, nobiscum Deus. Ave, gratia plena, ait angelus ad Mariam, *Dominus tecum* (Luc. i, 28). In plenitudine gratiæ nobiscum est, in plenitudine gloriæ erimus nos cum illo. Descendit, ut prope sit his qui tribulato sunt corde, ut nobiscum sit in tribulatione nostra. Erit autem quando rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus: sic tamen curemus interim eum habere nobiscum, ut sit comes viæ, qui patriæ redditor est futurus: imo qui tunc patria, modo sit via. Bonum mihi, Domine, tribulari, dummodo ipse sis mecum, quam regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi, Domine, in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quam esse sine te vel in cælo. Quid enim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Aurum **877** probat fornax, et viros justos tentatio tribulationis (Eccl. xxvii, 6). Ibi, ibi cum eis es, Domine; ibi in tuo nomine congregatis medius astas, sicut olim cum tribus pueris es dignatus etiam ethnico apparere, ut diceret: *Quia species quarti, similis Filio Dei* (Dan. iii, 92). Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sævitur ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione. Si Deus nobiscum, quis contra nos? Nihilominus quoque si ille eripit, quis est qui rapiat de manu ejus? quis est qui de manu ejus possit eruere? Postremo, si ille glorificat, quisnam alius inglorium faciet? si ille glorificat, quis humiliabit?

5. Audi denique quam gloria ipse glorificet. *Longitudine, inquit, dierum replebo eum.* Et primo quidem in eo quod *dierum* nomen pluraliter posuit, non vicissitudinem aliquam, sed multitudinem voluit commendare. Alioquin si vicissitudinem suspicaris, melior est dies una in atriis Domini super millia (Psal. lxxxiii, 11). Legimus sanctos atque perfectos viros etiam ab his diebus nostris plenos migrasse dierum: nec sane aliud, quam virtutum plenos,

plenos intelligimus gratiarum. Nimirum in hanc plenitudinem, velut de die in diem de claritate in claritatem, non quidem a suo, sed a Domini spiritu transformantur. Si ergo dies gratia dicitur; si, ut supra meminimus, et dies hominis, claritas quæ ab homine est, et male nitens gloria, quam ab invicem quærimus: quomodo non magis verus dies, imo et plenus merities, veræ gloriæ plenitudo? Quod si dñes plurimos divisiones dicimus gratiarum; quomodo non in multiplici gloria dierum intelligitur multitudo? Postremo evidentius audi sine ulla vicissitudine dies multos. *Erit lux lunæ sicut lux solis*, ait propheta, *et lux solis septemplex sicut lux septem dierum* (Isai. xxx, 26). Istis, ni fallor, cunctis diebus vitæ suæ psalmos suos cantare in domo Domini rex fidelis optabat. Erit enim devotos esse Deo ad singula tantæ et tam multiplicis gloriæ munera, et in omnibus semper gratias agere, quasi cunctis diebus psalmos dicere nomini ejus.

6, *Longitudine dierum replebo eum*. Ac si manifestius dicat: Scio quid desideret, scio quid sitiat, quid sapiat ei. Non ei aurum vel argentum sapit, non voluptas, non curiositas, non dignitas aliqua sæcularis. Omnia detrimentum facit, omnia aspernatur et arbitratur ut stercora. Exinanivit penitus semetipsum, nec se ex his patitur occupari, quibus novit se non posse repleri. Non ignorat ad cujus imaginem conditus sit, cujus magnitudinis sit capax; nec sustinet de modico crescere, ut de maximo minuat. Itaque *longitudine dierum replebo eum*, quem nisi lux vera reficere, nisi æterna implere non potest: siquidem nec longiturnitas illa terminum, nec claritas illa occasum, nec satietas illa fastidium habet. Erit enim securitas de æternitate, gloriatio de veritate, exultatio de satietate. *Et ostendam illi salutare meum*. Nimirum extunc videre merebitur quod optavit, cum sibi Rex gloriæ gloriosam exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam ob splendorem diei, sed neque rugam ob omnimodam plenitudinem sui. Alioquin ad illius fulgorem luminis, sicut non impurus, sic nec turbatus quidem in ali-

quo animus vel inquietus assurgit. Inde est quod nunc quoque, ut supra memini, sanctimoniam simul et pacem sectari præcipimur, quod sine his nemo videat Deum (Hebr. xii, 14). Cum ergo repleverit in bonis desiderium tuum, ut non aliud sit quod requiras, serenato penitus ex ipsa plenitudine animo, videre jam poteris serenitatem illam, illam plenitudinem majestatis, similis Deo factus, quod videas eum sicuti est: aut forte quia [alias, jam] plenus omni gloria in semetipso, etiam foris salvationem, quam operatus est Deus, et plenam majestate ejus omnem terram undique circumspiciet deliciosissimi sæculi habitator. Ad hoc quoque referri posse videbitur quod adjecit: *Et ostendam illi salutare meum*.

7. Alioquin accipiamus, si magis placet, etiam hoc modo, ut ipsos quos promiserat dies in hac ostensione salutaris exponat. *Longitudine*, inquit, *dierum 878 replebo eum*. Et tanquam quæreret, unde erit dies in civitate, de qua legimus, quia non lucebit ibi sol per diem, nox enim non erit in ea. *Ostendam illi*, ait, *salutare meum*: ut, quemadmodum et in illa Scriptura legitur, Lucerna ejus sit Agnus (Apoc. xxi, 23). *Ostendam illi salutare meum*. Non jam in fide erudiam, non jam exercebo in spe, sed in specie adimplebo. *Ostendam illi salutare meum*, ostendam illi Jesum meum, ut in æternum jam videat in quem credidit, quem dilexit, quem semper optavit. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis (Psal. lxxxiv, 8). Ostende nobis, Domine, salutare tuum, et sufficit nobis. Qui enim videt illud, videt et te: quia ipsum in te, et tu in ipso. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscamus te verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvi, 3). Itaque tunc dimittes servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, cum viderint oculi mei salutare tuum, Jesum tuum, Dominum nostrum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

IN DOMINICA PALMARUM.

SERMO I.

De tribus ordinibus obsequentium Christo.

1. Non sine causa spiritum Sponsi pariter et Dei sui habens Ecclesia, processionem hodie nova quadam et mira conjunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet, passio planctum. Quoniam ergo sapientibus et insipientibus debitores sumus, videamus quid utrisque conferat hæc conjunctio. Et prius quidem quid sæcularibus indicet: quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat ergo sæcularis anima, videat et intelligat, quoniam extrema gaudii luctus occupat. Propter hoc enim qui cætera quoque coepit facere et docere, non solum verbis prædicans, sed et exemplis; quod ante

prædixerat per prophetam, Quoniam omnis caro fenum, et omnis gloria ejus, tanquam flos feni (Isai. lx, 6), etiam apparens in carne manifeste studuit probare in se ipso. Unde et processionis gloria voluit sublimari, qui paulo post sibi noverat imminere diem ignominio-issimæ passionis. Quis ergo sperare jam debeat in incerto gloriæ temporalis, cum videat in ipso quoque qui peccatum non fecit, creatore temporum et conditore universitatis, post exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliationem sequi? In eadem enim civitate, a plebe eadem, et eodem tempore, nunc quidem processionis gloria et divinis est laudibus honoratus; postmodum vero interrogatus contumeliis et tormento, et cum sce-